

Neformalno obrazovanje studenata Sveučilišta u Rijeci stečeno sudjelovanjem u razmjenama mladih

Devčić, Sanda

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:953136>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za kulturalne studije

Sanda Devčić

**NEFORMALNO OBRAZOVANJE STUDENATA
SVEUČILIŠTA U RIJECI STEČENO
SUDJELOVANJEM U RAZMJENAMA MLADIH**

(Diplomski rad)

Rijeka, 2020.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za kulturalne studije

Sanda Devčić

**NEFORMALNO OBRAZOVANJE STUDENATA
SVEUČILIŠTA U RIJECI STEČENO
SUDJELOVANJEM NA RAZMJENAMA MLADIH**

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Benedikt Perak

Komentorica: doc.dr.sc. Sarah Czerny

Rijeka, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. KARAKTERISTIKE ERASMUS PLUS PROJEKATA I RAZMJENA.....	3
3.1. TIPOVI VJEŠTINA STEČENIH NA TRENINZIMA.....	7
3.2. KATEGORIJE VJEŠTINA.....	8
3.3. UTJECAJ ISKUSTVA NA RAZMJENE.....	10
3.4. PRIKAZ KOGNITIVNIH DIMENZIJA UČENJA.....	13
4. ISTRAŽIVANJA EUROPSKE KOMISIJE	15
4.1. <i>The Erasmus Impact study (EIS)</i>	15
4.2. <i>"Mapping Mobility in European Higher Education"</i>	16
4.3. HRVATSKA UNUTAR ERASMUS+ PROGRAMA.....	17
5. BALANS AKADEMSKOG I PRAKTIČNOG	19
5.1. FORMALNO, NEFORMALNO I INFORMALNO OBRAZOVANJE.....	20
5.2. ŠTO JE ZAPRAVO NEFORMALNA EDUKACIJA?.....	22
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	23
6.1. PODACI O ISPITANICIMA.....	26
6.2. STUDENTI KOJI SU AKTIVISTI/ČLANOVI U NEKOJ UDRUZI.....	31
6.3. MOTIVACIJA I ISKUSTVO ODLASKA NA ERASMUS RAZMJENE.....	38
6.4. BROJ RAZMJENA NA KOJIMA SU STUDENTI SUDJELOVALI.....	40
7. KOMPETENCIJE I VJEŠTINE STEČENE NA RAZMJENAMA	42
7.1. POVEZANOST USVOJENIH VJEŠTINA NA RAZMJENAMA S FORMALNIM OBRAZOVANJEM.....	44
7.2. UTJECAJ VJEŠTINA STEČENIH NA RAZMJENAMA PRI PRIJAVAMA I PRONALASKU POSLA.....	49
7.3. ZNANJE STRANOG JEZIKA PRIJE I NAKON RAZMJENE.....	54
8. KULTURNA RAZMJENA	57
8.1. UTJECAJ RAZMJENE NA STAV SUDIONIKA PREMA DRUGIM ZEMLJAMA I KULTURAMA.....	62
9. DISEMINACIJA PO POVRATKU S RAZMJENE.....	65
10. USPOREDBA SVIH REZULTATA ISPITANIH VJEŠTINA I KOMPETENCIJA	67

12. POPIS LITERATURE.....	71
13. PRILOZI.....	76
14. POPIS TABELA.....	83
15. POPIS SLIKA.....	84
16. SAŽETAK.....	85
17. SUMMARY.....	86

1. UVOD

Ovaj diplomski rad želi istražiti percepciju korisnosti razmjena unutar Erasmus plus programa kao što su razmjena za mlade (*Youth Exchange*), tečaj osposobljavanja (*Training Course*) i Europske snage solidarnosti (*European Solidarity Corps*) na ispitanom uzorku studenata Sveučilišta u Rijeci. U fokus su stavljene razmjene koje ne uključuju angažman visokih učilišta (*non-academic mobility*), a razmjene se odvijaju u kraćem vremenskom periodu najčešće od jednog do četiri tjedna. Ispitana su mišljenja studenata koji su sudjelovali u razmjenama jer je cilj odrediti korelaciju stečenih vještina/kompetencija i kasnije percepciju korisnosti istih, primarno, na području osobnog razvoja, percepcija korisnosti vještina pri fakultetskom obrazovanju, i kasnije na tržištu rada - kod prijave za posao. Kao drugo, pristup i stajalište prema drugim kulturama, odnos prema ljudima oko sebe, te jezične kompetencije.

Ciljana populacija za ovaj rad bit će studenti Sveučilišta u Rijeci koji su prije, tijekom ili nakon svog školovanja u instituciji visokog obrazovanja imali priliku sudjelovati u kratkim razmjenama kojima je prije svega cilj razvijanje vještina i praktičnih znanja tijekom radionica treninga tijekom Erasmus plus kraćih projekata i projekata za mlade. Pri projektima se obično radi o grupama od u prosjeku deset do trideset sudionika, koji su u najvećem broju studenti iz različitih zemalja koji su, još uvijek, u procesu školovanja.

Napravljen je upitnik u kojemu su sadržana kvantitativna i kvalitativna pitanja kojima je cilj prikupljanje podataka o sudionicima na razmjenama, te pomoću karakteristika sudionika odrediti profil studenata i njihovu percepciju svrhovitosti i primjene stečenih znanja odnosno vještina tijekom razmjena.

Prvim dijelom pitanja je cilj prikupiti osnovne podatke, kao što su rod, dob, mjesto stanovanja, područje obrazovanja. Drugi tip pitanja je vezan za percepciju osobnih interesa i provođenje slobodnog vremena, tim pitanjima se želi odgovoriti na postavljene pretpostavke o profilu sudionika. Pretpostavke kao što su primjerice, za studente koji su članovi u studentskim udrugama, veća je vjerojatnost da će se odlučiti na mobilnost tijekom svojih studentskih dana i proširivanje svog neformalnog znanja i kompetencija ja cjeloživotno učenje. Ili primjerice,

kako su studenti s Filozofskog fakulteta i akademije skloni aktivizmu i imaju veći interes za upoznavanje drugih kultura.

Treći tip pitanja će sadržavati pitanja o sudjelovanju u Erasmus plus razmjenama, kao što je broj razmjena na kojima su sudjelovali studenti, te kako su na studente izravno, prema njihovom mišljenju, razmjene utjecale na njih same.

Dolga i suradnici u svom članku iz 2015. godine pod nazivom *Erasmus Mobility Impact On Professional Training And Personal Development Of Students Beneficiaries* govore o istraživanju u kojem su ispitana stajališta studenata o njihovom osobnom razvoju i profesionalnom napretku kroz treninge u okviru Erasmus plus programa pa iz toga zaključuju kako se radi o:

“(...) analizi stavova sudionika o utjecaju programa Erasmus na stručno usavršavanje i njihov osobni razvoj, ističući učinke Erasmus mobilnosti na studente (obrazovna razina, profesionalna, kulturna, međuljudska itd.)” te nadalje objašnjavaju "Istraživanje je uključivalo anketu na temelju upitnika usredotočenog na obrazovni / profesionalni utjecaj, kulturni utjecaj i relacijski utjecaj Erasmus mobilnosti na osobni i profesionalni razvoj studenata / korisnika. Rezultati pokazuju da Erasmus mobilnost potiče stjecanje društvenog i kulturnog kapitala, stjecanja koja je teško dobiti u inače normalnom životnom kontekstu." (Dolga et al 2015:1006)¹

Jedan od ciljeva je odrediti korelaciju privatnih interesa i formalnog obrazovanja s motivacijom sudionika u sudjelovanju na Erasmus plus razmjenama tijekom kojih su poučavani ne formalnim načinima obrazovanja.

U samom početku rada, za bolje razumijevanje tematike, važno je napomenuti glavne karakteristike razmjena, stoga ću kroz prva poglavlja opisati Erasmus razmjene za mlade, odnosno što se zapravo nalazi iza toga pojma, definirati i opimjeriti vještine koje su najčešće stečene prilikom takvih razmjena. Odražavaju se na engleskom jeziku, sa sudionicima iz više zemalja, s ciljem razvijanja vještina i učenja pojmova na zabavan i zanimljiv način kroz različite radionice. Također, vježbanje upotrebe engleskog jezika, "oslobađanje" i podizanje

¹ Sve navode iz literature na stranom jeziku u ovom radu prevela je autorica teksta.

razine samopouzdanja, te učenje profesionalne terminologije zavisno o temi i ciljevima razmjene.

2. KARAKTERISTIKE ERASMUS PLUS PROJEKATA I RAZMJENA

Pri kratkoročnom Erasmus+ mobilnošću i projektima, radi se o vrlo intenzivnom načinu učenja pri kojem je za svaki dan sastavljen detaljan raspored rada s ciljem jačanja spona sudionika i organizatora tijekom najčešće sedam do deset dana trajanja projekta, prilikom sagledavanja svih karakteristika unutar Erasmus plus razmjena, Dolga i suradnici se referiraju na istraživanje koje je provedeno od strane Erasmus Student Network-a 2015. godine - *ESN survey* prema kojem je kategorizirano:

- "Stjecanje kulturnih znanja i vještina (kako komunicirati i raditi unutar interkulturalnog okruženja, kako preživjeti u stranoj državi, učeći stvari o zemlji domaćina, otvoreni um, tolerancija itd.);
- Zrelost i osobni razvoj (odlučnost u rješavanju problema, samopouzdanje, osobni razvoj itd.);
- Društveni razvoj, stvaranje prijateljstva, razvoj komunikacijskih vještina s osobama sa različite pozadine;
- Obogaćivanje akademskog kruga (prilagođavanje različitom akademskom sustavu, planiranje karijere);
- Otkrivanje i iskorištavanje novih mogućnosti (otvaranje prema novim mogućnostima);" (Ibid, 1007).

Paweł Bryła se u svom članku *Self-reported Effects of and Satisfaction with International Student Mobility: A Large-scale Survey among Polish Former Erasmus Students* opisuje, također, već nabrojene benefite razmjena koji su potkrijepljeni svjedočenjima na primjeru poljskih studenata u akademskim člancima, kako njihov osjećaj u grupi u kojoj su proveli razmjenu, tako i očitovanje o njihovim vještinama: "Sudionici studije o iskustvima i

percepcije internacionalizacije u britanskim visokoškolskim ustanovama dali su anegdotske dokaze osjećaja osobno upotpunjenih u smislu izgradnje novih prijateljstava i razvoja svojih interkulturalnih kompetencija (Trahar & Hyland, 2011)" (Bryła 2015: 2075).

Prema primjeru poljskih studenata možemo uvidjeti kako je podignuta razina vještina i kompetencija, te konkurentnost na tržištu rada, što je vidljivo iz njihovih eseja u kojima su detaljno opisana poboljšanja koja su na vlastitom primjeru tijekom i nakon razmjena zamijetili sudionici te utjecaj na vještine/kompetencije studenata:

"(...) stjecanje praktičnih znanja; razvijanje kapaciteta i motivacije za samostalno učenje; učenje stranog jezika; poboljšanje izgleda za pronalazak dobrog posla; jačanje „samopouzdanja“, izgradnja snalažljivosti; razvijanje otvorenosti prema drugim kulturama i tolerancije. Navedeno je bilo potvrđeno u esejima učenika koji su osvojili nagrade na natječaju "Erasmus - što mi to znači?" i izvadci iz drugih radova koji osvajaju potkrepljuju navode na natjecanju (FRSE 2007:17)." (Ibid, 2076)

Osjećaj jednog novog svijeta mogućnosti i odgovornosti prema širem kolektivu stvoren je time što je sudionicima uz neformalno obrazovanje, uvijek dana prilika za putovanjem i otvaranjem vidika:

"(...) riječi glasovitog poljskog pisca Ryszarda Kapuścińskog koji u svojoj knjizi *Autoportret reportera* kaže: „Kad putujemo, osjećamo da se događa nešto značajno, da sudjelujemo u nečemu što svjedočimo i stvaramo u isto vrijeme da smo dužni ispunjavati, da smo za nešto odgovorni. (...) Sam način rada toliko je važan jer nas svaki korak približava Drugom” (Ibid).

Nadalje, na primjeru poljskog društva, poljski profesor sa sveučilišta u Łodzu, Paweł Bryła u svom članku zaključuje o značaju Erasmus programa: "(...) odigrao je veliku ulogu u otvaranju mlade generacije Europljana drugim kulturama, spriječili su ksenofobiju i razvili osjećaj odgovornosti za dijalog s predstavnicima drugih naroda (FRSE 2007:29)" (Ibid).

Mladim ljudima je pružena uloga predstavljanja svoje zemlje tijekom trajanja projekata, a uz neformalni dio u kojemu dolazi do kulturne razmjene s drugima zemljama, svaka zemlja predstavnica u slobodnom programu treba organizirati svoju kulturnu večer (*culture evening*)

i na najbolji mogući način predstaviti se kroz sva obilježja. Svoje kulturno naslijeđe treba približiti na što kvalitetniji način: hrana, plesovi i glazba, na poučan i zanimljiv način približiti svoju povijest, geografska obilježja, jezik itd.

Vidljivi, opipljivi dokaz u sudjelovanju na projektima su certifikati (*Youthpass*) dobiveni po završetku projekta i ispunjavanju svih zadataka odnosno uspješnim sudjelovanjem tijekom cijelog vremena trajanja razmjene.

Fleksibilnost i stjecanje vještina su poželjne osobine pri zapošljavanju, pa se prema Vijeću EU navodi: "U tom smislu, naglašavamo priznavanje kvalifikacija i fleksibilni plan učenja, kao i stjecanje ključnih poprečnih² vještina i povezanost s poslovnim i radnim sferama." (Ibid)

Fombona i suradnici prema Vijeću Europske Unije ističe ciljeve "Programa za cjeloživotno učenje" gdje se naglašava aktivno građanstvo, praćenje aktualnosti iz vlastite zajednice, prilagođavanje svjetskih trendova u okvire svoje zemlje prema čime se mladi ljudi pripremaju za aktivan život u svojoj zajednici sljedeći aktualne ciljeve u EU:

"(...) usmjereni na novu strategiju europskog razvoja za 2020. godinu: održivi rast, napredno znanje, ujedinjeno građanstvo u svom društvu i pristup cjeloživotnom učenju kao formula protiv nezaposlenost. Strateški ciljevi promiču akademsku mobilnost i povećavaju kvalitetu i učinkovitost programa obrazovanja za poboljšanje razine profesionalne uključenosti." (European Union Council, 2009)." (Fambona et al 2013:2).

² Poprečne vještine su one koje se obično smatraju da nisu posebno povezane s određenim poslom, zadacima, akademskom disciplinom ili područjem znanja, ali kao vještine koje se mogu koristiti u širokom rasponu situacija i radnog okruženja (IBE 2013).

3. ERASMUS PROGRAM KAO DIO PROGRAMA CJELOŽIVOTNOG UČENJA

U svijetu mobilnosti poznata je uzrečica "Jednom Erasmus, uvijek Erasmus", što bi značilo da se mladi ljudi odlaskom na razmjene, upuštaju tek početku procesa koji kreće povećanjem broja poznanstava, ojačavanjem veza i stvaranjem mreže kontakata koji se onda dalje međusobno povezuju, i uvijek se vraćaju razmjenama.

Studenti ulaskom u sferu razmjena postaju zainteresirani za sudjelovanje u projektu za projektom. Putni troškovi do zemalja u kojima se održavaju projekti su u potpunosti, pokriveni od strane Europske Unije, u većini slučajeva, pa se sudionici ne moraju brinuti o financijskim izdacima. Organizacija slanja (*sending organisation*) surađuje s Organizacijom domaćinom (*host organisation*), u dogovoru obje strane objave informacije o projektu - razdoblje i mjesto održavanja, temu projekta, partnerske zemlje, profil i broj traženih sudionika.

Najprije, sudionici imaju prilike upoznati mlade ljude u svojoj zemlji s kojima uz pomoć i savjete organizatora kupuju karte i pripremaju se za sudjelovanje na projektu. Pri uzajamnom učenju o kulturama, jezicima i običajima mladi ljudi na razmjenama stvaraju mreže kontakata s drugim sudionicima. Umrežavanje vodi do iskazivanja i razvijanja neformalnih vještina. Razmjene su čest put do stremljenja i rada na višim razinama djelovanja i aktivnosti unutar Europske Unije: "Kao politike obrazovanja i osposobljavanja u EU, Erasmus je postao dio programa cjeloživotnog učenja EU-a (PCU) u 2007. godini, razmjene visokog obrazovanja studenata, studentski položaji u poduzećima, obuka sveučilišnog osoblja i podučavanje za poslovno osoblje. Jedna od aktivnosti PCU-a ERASMUS-a je Intenzivni program (IP)." (Vural et al. 2013:418).

U tekstu su, nadalje, specificirana obilježja Intenzivnog programa te izazovi koji su stavljeni pred sudionike razmjena: "Općenito, IP je imao izvanredne rezultate. Oni se mogu navesti kao;

- Povećanje mobilnost studenata i nastavnika

- Kratki, ali intenzivni program stvara intenzivnu atmosferu u kojoj je student 'prisiljen' da reagira na izazove i stvaranje kreativnih ideja.

- Intenzivan program izlaže studente procesu idealizacije i služi kao kolektivno promišljanje kroz koje se otkrivaju nove ideje

- IP izlaže studente novim kulturnim kontekstima i dodatno će poboljšati kulturnu razmjenu i domet izvan obrazovanja u poduzetništvo." (Ibid, 421).

U istraživanju *Training Interventions Needed For Developing Black Micro-Entrepreneurial Skills In The Informal Sector: A Qualitative Perspective* se navodi razvijanje praktičnih vještina, koje se popularno nazivaju "vještine 21. Stoljeća", a mali poduzetnici uz financijsku pismenost ih smatraju glavnim okidačem ka uspješnom razvijanju poduzeća te sposobnost organizacije i profesionalizaciju: "Orford, Wood, Fisher, Herrington i Segal (2003: 56) slažu se s tim obrazovanje, osposobljavanje i iskustvo su ključni elementi u uspješnom pothvatu stvaranja" (Smith, Perks 2006:17).

Prema godišnjaku za razvoj malog gospodarstva *Pregled* na koji se referiraju Smith i Perks obrazlažu kako:

"(...) ograničene odgovarajuće vještine su glavno sredstvo za sprječavanje preživljavanja i mikro poduzeća, uz neadekvatne financije. Prema Erazmu i Van Dyk (2003: 1), veliki postotak stanovništva Južnoafričke Republike je nekvalificirano, a brojke su prevelike za formalni obrazovni sustav. To naglašava važnost stjecanja vještina i stoga potrebu za osposobljavanjem za stjecanje novih vještina." (Ibid)

3.1. TIPOVI VJEŠTINA STEČENIH NA TRENINZIMA

Dodatne kompetencije i interesi koje studenti stječu u slobodno vrijeme su poboljšani pristup i rad s ljudima (*hosting*), organizacija događaja (*event management*), osnovni pojmovi iz svijeta financija, vođenje društvenih mreža i ostalo. Aktivnost i zalaganje mladih ljudi u

nevladinim i nezavisnim organizacijama koje djeluju u lokalnim zajednicama, regiji, nacionalno ili globalno uvelike doprinose kreativnosti i jačanju osobnosti mladih ljudi.

Autori Roga i suradnici se u članku *Internationalization of Higher Education: Analysis of Factors Influencing Foreign Students' Choice of Higher Education Institution* referiraju na studiju Gbadamos i Jager iz 2013. godine o evaluaciji zadovoljstva studenata u području visokog obrazovanja pa su prema njima glavni kriteriji: "(...) internacionalizacija; marketing i podrška; pristup i pristupačnost; međunarodni studenti i osoblje; akademska reputacija; učenik usredotočen; akademska kvaliteta; raznolikost i doseg; mjesto i logistika; smještaj i stipendija; sportska reputacija i sadržaji; sigurnost". (Roga et al. 2015:926)

Zanimanja kojima se bave studenti u slobodno vrijeme služe kako bi se pronašli i mogli uklopiti u neku novu zajednicu, oformili neki novi krug u kojem se mogu izraziti, te kako bi njihov rad bio priznat na neformalan način koji je fleksibilniji i pruža više slobode.

Upravo ta obilježja se vežu za Erasmus plus razmjene. Razmjene se razlikuju po svojim temama i ciljevima, a time je se razlikuju i ishodi, točnije rezultati razmjena, bilo da se radi o Europskim snagama solidarnosti, *Youth Exchange*-u ili *Training Course*-u može se primijeniti definicija treninga prema De Cenzo i Robinson iz 1999. godine:

"obuka je u osnovi iskustvo učenja, koje traži relativno stalna promjena u vještinama, znanjima, stavovima pojedinca ili socijalno ponašanje. Hellriegel, Jackson, Slocum, Staude, Klopper, Louw & Oosthuizen (2001:251) odnose se na poboljšanje zaposlene vještine do točke u kojoj on ili ona mogu obavljati svoj posao učinkovitije. Trening i metode intervencije su čime je usmjeren na promjenu trenutne razine vještina i znanja u vezi s poslom." (Smith, Perks 2006:18)

3.2. KATEGORIJE VJEŠTINA

Akademsko obrazovanje daje legitimnost i moć, odnosno priliku studentima da se zauzmu za svoj položaj u društvu. Diploma postignuta po završetku studija je kvalifikacija vidljiva na papiru kojom nekadašnji studenti stječu pravo na prijavljivanje na natječaje za posao i ulazak na tržište rada kao akademski građani. Kako je tržište rada iz godine u godinu

preplavljeno mladim ljudima čije su profesije itekako vrijedne u akademskom svijetu, titule nisu toliko primjenjive pri zapošljavanju i nemaju prednost pred poslodavcima.

Vještine koje su svedene na individualnu razinu i imaju najviše utjecaja pri prezentaciji pojedinca i "prvom utisku" su tzv. osobne vještine, kojima se pojedinac može istaknuti i biti konkurentan na tržištu rada koje su prema Van Aardt i Vosloo: "dobri organizatori; dobre sposobnosti rješavanja problema; dobre komunikacijske vještine; sposobnost suočavanja sa stresom učinkovito; dobre liderske kvalitete; visok stupanj neovisno odlučivanje i pregovaračke vještine." (Ibid)

Druge su, naime, tehničke vještine, koje su definirane u nekoliko kategorija, pa se Smith i Perks referiraju na Hodgetts i Kuratko iz 1989. godine koji kažu da:

"(...) tehničko znanje omogućuje „razumjeti kako funkcioniraju određene stvari”. Pet kategorija koje su identificirali Hirschowitz, Slabbert, Clark i van der Walt (1989:60) sastoje se od sljedećih širokih, ali međusobno povezanih kategorija: "proizvod znanja ili onoga što određeni proizvod može učiniti i što ga čini mogao se koristiti za; procesno znanje ili kako proizvoditi relevantni proizvod i sve korake koje je potrebno poduzeti učini tako; znanje o usluzi koja se nudi i kako to učiniti izvršava zadatke potrebne za pružanje usluge; znanje o tržište i vrstu firme ili osobe koja bi to zapravo trebale ili koji bi mogli pronaći uporabu za proizvod ili uslugu i poznavanje metoda komunikacije radi informiranja kupaca proizvoda ili usluge." (Ibid)

Treće su vještine poslovanja, za koje su karakteristične broje razmjene na temu kako osnovati vlastiti start-up, ili pak modeli poslovanja u malom poduzetništvu i ispitivanje tržišta: "Općenito upravljanje poslovanjem, na primjer, kratkoročno planiranje, izrada proračuna upravljanje sigurnošću (...) međuljudski odnosi na primjer, rukovanje zaposlenicima i odnosi s kupcima, na primjer, prodaja i poslovanje s kupcima." (Ibid)

Kako bi se mogle imati adekvatne vještine poslovanja, uz to idu vještine upravljanja i motiviranja suradnika, te prepoznavanje kadra koji će na pravodoban i uspješan način osigurati prepoznavanje kvaliteta u svim članovima tima: "Hatten (1997:314), Robbins i De Cenzo (1998:10) i Whetten i Cameron (1991:8) identificirali su različite vještine učinkovite za

menadžere. Epstein i Rogers (2002:183) sažimaju te kompetencije kvalificiranog menadžera kako slijedi da on: upravlja nagradama; prepoznaje postignuća; učinkovito komunicira;" (Ibid)

Inovativnost i prilagodljivost su odlike koje su sve traženije među mladim vođama koji trebaju biti sposobni i odgovorni samostalno ili u timu voditi svoj posao, kako bi si osigurali potencijal za napredak i razvoj daljnjeg uspješnog poslovanja, a time i dobru saradnju s partnerima i vanjskim dionicima:

"(...) iznosi jasne vizije; učinkovito upravlja timovima; upravlja okolišem; odgovara vještinama ljudi i zadacima; pruža stalnu obuku; raspoređuje velikodušno i pravedno resurse, i pokazuje visoku motivaciju i entuzijazam u svom radu. Nieman i Bennett (2002) opisuju gore spomenute su vještine u smislu procesa upravljanja, planiranje, organiziranje, vođenjem i kontrolom." (Ibid)

Pojam poprečnih vještina povezuje mlade ljude u potrazi za poslom i poslodavce, pravilno i transparentno predstavljene vještine dovode do bolje komunikacije, između kandidata i poslodavca. Boljoj uspostavi komunikacije, također, doprinosi životopis s jasno definiranim znanjima i iskustvima koje kandidati mogu ponuditi:

"Istraživanja nam govore kako je mobilnost općenito i stoga vjerojatno Erasmus možda može biti rješenje za neusklađenost očekivanja poslodavaca i kompetencije zaposlenika, prethodne studije otkrile su da mladi ljudi koji studiraju ili treniraju u inozemstvu, stječu znanja iz određenih disciplina i ojačavaju ključne transverzalne vještine." (Brandenburg et al 2005:5).

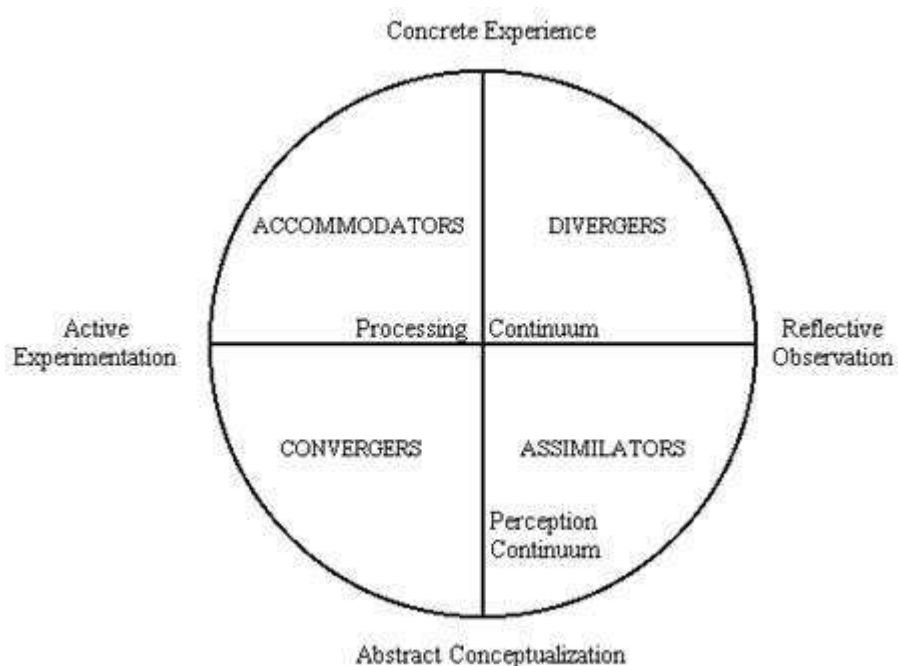
3.3. UTJECAJ ISKUSTVA NA RAZMJENE

Charlene J. Erasmus se referira na Deweya i njegovu iskustvenu teoriju prema kojoj prvenstveno učimo iz razmišljanja o iskustvu, a iskustvo veže informacije i osjećaje koje proizvode nova iskustva: "Profesionalni rad zahtijeva stalan proces razmišljanja, koji uključuje sagledavanje praksi, ideja i radnji, zatim procjenu njihove učinkovitosti kako bi napravili poboljšanja kako osobno tako i profesionalno." (Erasmus 2006:57)

Na kraju svakog dana razmjene sudionicima je ostavljeno vremena za promišljanje i ponavljanje svega što se dogodilo tijekom dana. Ovisno o načinu rada ponekad su sudionici podijeljeni u grupe za refleksiju (*reflection groups*) ili im je dano slobodno vrijeme tijekom kojega sami mogu razmisliti o svemu, takozvano "vrijeme za sebe" (*me time*): "(...) one intelektualne i afektivne aktivnosti u kojima pojedinci se angažiraju da istražuju svoja iskustva kako bi doveli do novog razumijevanja i uvažavanja" (Boud, Keogh i Walker, 1985:19), stoga je važan dio bilo koje profesionalne uloge. To nam pomaže da razvijemo osjećaj za ono što je postignuto, što će vjerojatno biti postignuto i što se moglo bolje učiniti." (Ibid).

Prema Onorati i Bednarz se referiraju na Boud, Keogh i Walker u njihovoj knjizi *Reflection: Turning Experience into Learning* prvi put objavljeno u 1985. godine: "Razmatrali su refleksiju kao interakciju između misli, osjećaja i djelovanja, kako bi se dobio smisao, podstaklo daljnje djelovanje i iskustvo pretvorilo u učenje" (Onorati, Bednarz 2010:59).

Nadalje, prema Bednarz i Onorati su Kolb i Fry 1975. godine su istraživali praksu refleksije iskustvenim krugom učenja: "(...) kontinuiranom spiralom učenja u kojoj četiri faze slijede jedna za drugom, a svaka predstavlja moguće polazište ciklusa učenja: Razmišljanje o iskustvu vodi teorijskoj svijesti i planiranju buduće akcije koja zauzvrat postaje objekt daljnjeg razmišljanja i izgradnje teorije." (Ibid)

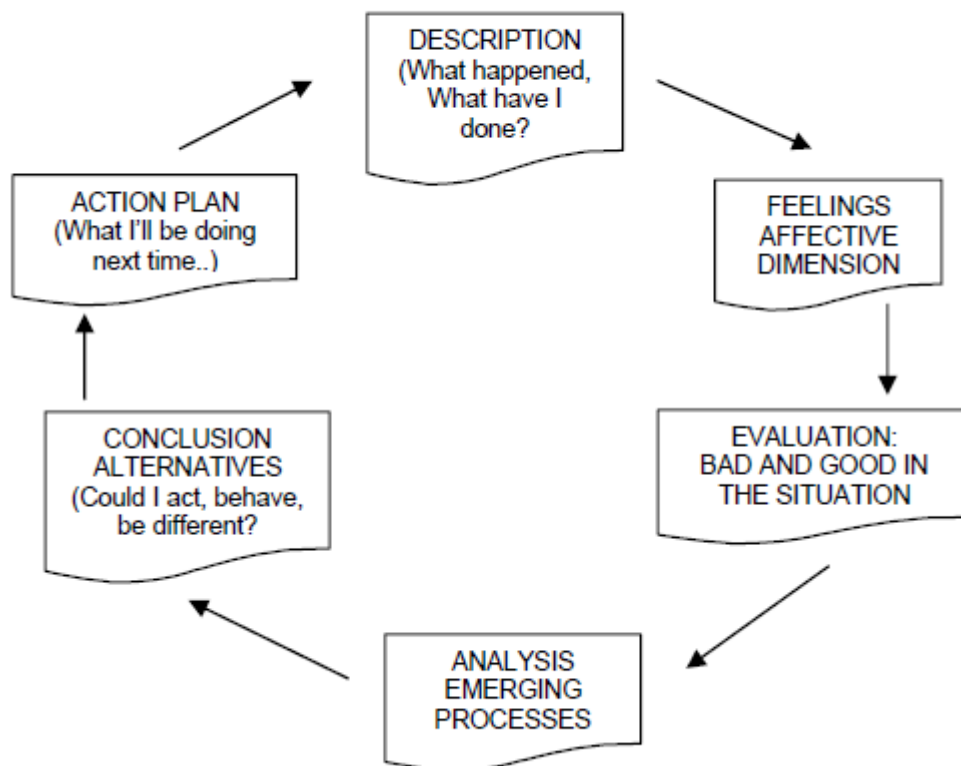

Slika 1: Experiential learning circle (Kolb i Fry, 1975)

Onorati i Bednarz zaključno se referiraju na Gibbs-ov model kruga refleksije (*reflective cycle*) iz 1988. godine čime je objašnjena metoda refleksije od početka procesa neformalnog učenja. Tijekom cijelog procesa voditelj radionica (*facilitator*) se brine za učenje i rad grupe, te kreiranje ugodne atmosfere kroz male zadatke i postepeno međusobno upoznavanje sudionika međusobno. Facilitator postavlja otvorena pitanja, koristeći različite metode refleksije ovisno o kojoj se fazi radionice radi.

Dnevnik vođenja bilješki refleksije (*reflective diary*) metoda je koju sudionici koriste individualno za pisanje doživljaja i naučenog nakon svakog dana čime se gradi kvalitetan samostalan rad u kojemu se svakom sudioniku daje mogućnost refleksije po vlastitom izboru: "(...) Dnevnik djeluje kao most između različitih razina psihičkog funkcioniranja, integrirajući mišljenje i osjećaj, pojmove i percepciju, zapravo obvezuje sudionike da preispituju svoja iskustva na terenu, također evocirajući uključene osjećaje, emocije i kognitivna osvajanja."

(Ibid,61)

Slika 2: The "reflective cycle" - Enhanced version (Gibbs, 1988)

3.4. PRIKAZ KOGNITIVNIH DIMENZIJA UČENJA

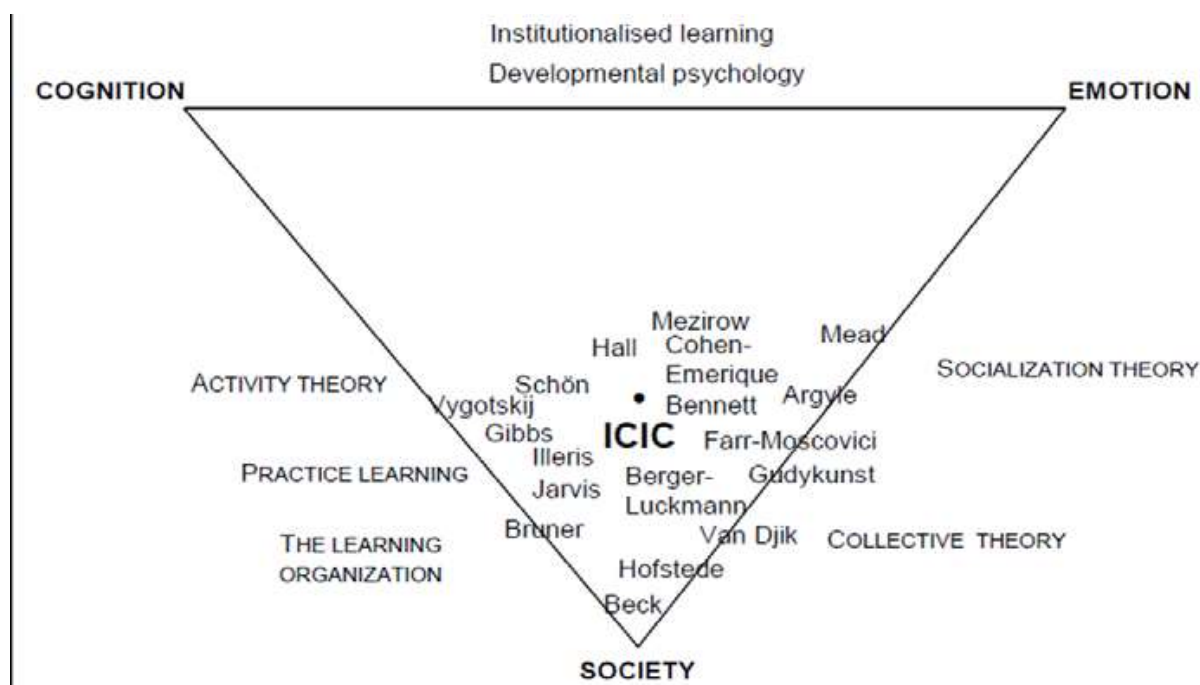
Onorati i Bednarz u svom članku u dijelu pod nazivom *A holistic approach to intercultural training: The human relationship at the centre of professional competences* navode Jarvisa koji se referira na Schelerovu iz 1926. godine i njenu klasifikaciju znanja, kasno modernog društva koju prema njoj: "(...) karakterizira inovativno/transformativno učenje koje može uskladiti potrebe deinstitutionaliziranog i u korak s obrazovanjem o inovacijama" (Onorati, Bednarz 2010:55)

Nadalje, Onorati i Bednarz nastavljaju s citatom Bergera i Luckmanna iz njihove knjige *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge* 1966. godine:

"Zapravo, u složenim društvima procesi učenja sve se više uključuju u uobičajene procese svakodnevnog života, što je posljedica povećane nestabilnosti društvenih struktura na koje se ljude pretpostavlja u svom svakodnevnom životu." (Ibid).

Zaključno prema Onorati i Bednarz, uz kognitivnu dimenziju se stavlja naglasak na emocionalnu dimenziju, a koje onda imaju zajednički utjecaj na učenje i iskustvo, pa se time daje potpora postmodernim načinima učenja i daje do znanja kako je cjelokupni doživljaj znanja jedna velika kompleksna cjelina:

"Ova nestabilnost utječe na zdrav razum, jer se zauzeto priznanje vladanja dokazima uglavnom temelji na iskustvima međusobno konsolidiranim i na osnovi društvenih kompetencija, stvarajući tako stanje vječnog raščlanjivanja između prošlog iskustva i budućih očekivanja. Zato "učenje o održavanju", tipično za predmoderna i proto-moderna društva, više ne odgovara potrebama trenutnog društva." (Ibid)

Slika 3: Adaptation to ICIC³ of Illeris triangle (Illeris 2005:91)

³ Interdisciplinarni tečaj interkulturalnih kompetencija (*Interdisciplinary Course of Intercultural Competences*)

4. ISTRAŽIVANJA EUROPSKE KOMISIJE

S ciljem razmatranja dobivanja rezultata iz socijalnog i ekonomskog stanja studenata života u Hrvatskoj Nacionalno izvješće istraživanja "EUROSTUDENT VI" za Hrvatsku, objavljeno je 2019 godine. Uzeta je u obzir demografska slika studentske populacije sa svim njenim obilježjima, kao što su socijalno porijeklo, rodna struktura, uvjeti života tijekom studiranja, imaju li financijsku potporu, područje obrazovanja, te sudjelovanje u mobilnosti, a istraživanje je provedeno putem web ankete, kako se iznosi u izvještaju Eurostudent VI referirajući se na statističke podatke Europske komisije:

"Mobilnost individua, pa tako i studenata, jedna je od ključnih akcija programa, u svrhu razvoja sposobnosti, zapošljivosti i međukulturalne osviještenosti. Podaci za Hrvatsku u akademskoj godini 2013/2014. pokazuju da su u programima međunarodne mobilnosti sudjelovala 1.403 studenta (Europska komisija, 2016.), dok je u akademskoj godini 2014/2015. došlo do povećanja u apsolutnoj brojci te su sudjelovala 1.703 studenta (Europska komisija, 2016.). No i dalje je riječ o izrazito malom udjelu od 1% svih studenata." (Rimac et al. 2019:89)

4.1. *The Erasmus Impact study (EIS)*

Europska komisija je provela više istraživanja o Erasmus mobilnosti na razini Europske unije, istraživanjem *The Erasmus Impact study* iz 2014. godine posebno su se usredotočili na vještine i zapošljivost studenata te internacionalizaciju institucija visokog obrazovanja: "(...) mogu se promatrati rastuće potrebe europskog društva koje moraju biti zadovoljene, posebno jaz između vještina i neusklađenosti između onoga što poslodavci zahtijevaju, koje su vještine dostupne na tržištu rada i što učenici uče." (European Commission 2014:61)

Sudionici razmjena na kraju svog sudjelovanja na projektima od organizatora dobiju *YouthPass*, odnosno certifikat pisan na engleskom jeziku u kojemu su nabrojane i objašnjene sve naučene vještine. Certifikat je potpisan i pečatiran od strane organizatora, i dodijeljen svakom sudioniku pojedinačno sa sudionikovim osobnim podacima (ime, prezime, datum i

mjesto rođenja), te točan datum i mjesto održavanja projekta: "U 2013. - 2014., bilo je 5,7 milijuna mladih nezaposlenih europskih građana, a istovremeno jedna trećina poslodavaca mogla bi naći zaposlenike s pravim vještinama na tržištu rada." (Ibid)

Prepoznavanje razdoblja mobilnosti i inicijative mladih ljudi je od iznimne važnosti, stoga se treba stvoriti poveznica za akademskog obrazovanja i praktičnog pristupa koji pruža uvid u buduća radna mjesta: "Stoga moraju veze između zapošljivosti i iskustva u studiranju ojačane i to je cilj EIS-a da pokaže kako mobilnost može pomoći poboljšanju vještina potrebnih na tržištu rada, čime se povećava zapošljivost i u konačnici smanjenje stope nezaposlenosti među mladima." (Ibid)

Rad na unapređivanju obrazovnog sustava pod vodstvom Europske komisije i u suradnji s ministarstvima zemalja Europske unije, u hrvatskom slučaju - Ministarstvo znanosti i obrazovanja:

"Podržati reforme država članica i doprinijeti ciljevima Europe 2020 strategijom, Europska komisija utvrdila je različita područja za reformu koja se odnose na to razvoj vještina učenika i osoblja u njenoj Modernizacijskoj agendi za 2011. godinu: povećati broj visokoobrazovanih; poboljšati kvalitetu i relevantnost poučavanja i usavršavanje istraživača (...)." (Ibid)

4.2. "*Mapping Mobility in European Higher Education*"

Mapping Mobility in European Higher Education, studija je izrađena za Opću upravu za obrazovanje i kulturu pri Europskoj komisiji u razdoblju od listopada 2010. do lipnja 2011. godine. Studija je najvećim dijelom posvećena mobilnosti studenata, u manjoj mjeri i mobilnosti osoblja. Kroz istraživanja prethodnih slučajeva cilj je unaprijediti sustav mobilnosti, pronaći kritične točke i potaknuti veći broj studenata i studentskog osoblja na mobilnost.

Slojevitost i kompleksnost obrazovnog sustava očituje se u različitim razinama obrazovanja, područje djelovanja i zastupljenosti, pa tako dok neke profesije imaju osigurano radno mjesto zbog svoje neophodnosti u društvu ili radi manjka radne snage, neke profesije se

moraju 'izboriti' za svoje mjesto: "Mogu se razlikovati i prema stupnjevima karijere. Kao što će biti navedeno u nastavku, klasifikacije u tom području raznovrsnije su od razina obrazovanja i obuke. Kada govorimo o razini obrazovanja i osposobljavanja, prvo napominjemo da se stavovi razlikuju o doktorskom kandidatu se smatraju studentima ili stipendistima prvog stupnja. (Mapping Mobility 2011:122)

Da je mobilnost studenata prisutna u svim stadijima studiranja govore u prilog obrađenih obrazovnih statistika:

"UNESCO, OECD i EUROSTAT, kao i nacionalne agencije, uključuju kategoriju naprednih studenata (ISCED 6), a uglavnom se odnosi na doktorske studente. Međutim, ova statistika uključuje samo one doktorate koji su registrirani kao doktorski studenti. Ovaj može pokriti više ili manje svih doktoranda u nekim zemljama (primjerice u SAD-u, gdje doktorski programi su zajednička značajka) (...)" (Ibid)

4.3. HRVATSKA UNUTAR ERASMUS+ PROGRAMA

Vlada Republike Hrvatske se referira na izvješće Europske unije iz 2010. godine u kojem se navodi puna važnost cjeloživotnog obrazovanja, te se želi istaknuti kako učenje nije samo institucionalizirano i u okvirima institucija za (visoko) obrazovanje: "Potreba za cjeloživotnim učenjem prepoznata je i na globalnoj i na nacionalnoj razini. (...) Europa mora, između ostalog, djelovati u okviru obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja. Hrvatska vlada prepoznaje da se razvoj strategije suvremenog obrazovanja temelji na konceptu cjeloživotnog učenja i na konceptu učenja društva (...)" (Plavšić, Diković 2015:339)

Kako se Hrvatska želi prilagoditi Europskim ciljevima i ideji cjeloživotnog učenja govori Nataša Ljubić Klemše u svom radu *Međunarodni projekti u kontekstu stavova učitelja o cjeloživotnom učenju i usavršavanju* gdje se referira na jedan od dokumenata:

"Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavila je 2002. godine Deklaraciju o znanju u kojoj je istaknuto šest glavnih tema: znanje je postalo glavna proizvodna snaga u ljudskom društvu i glavni uvjet uspješnosti; Hrvatska treba znanjem unaprijediti

tehnološki razvitak i time spriječiti produbljivanje njezine sadašnje tehnološke zaostalosti; u razvoju obrazovanja težište treba prvenstveno biti na poboljšanju kvalitete nastave i na prilagođenosti sadržaja; u znanstvenom je radu prva trajna zadaća poboljšanje kvalitete i primjena svjetskih kriterija vrednovanja; težište treba staviti na primjenu znanja; treba se usmjeriti prema uvođenju i učvršćenju vladavine prava bez koje nema razvijenog društva." (Ljubić Klemše 2018:168)

5. BALANS AKADEMSKOG I PRAKTIČNOG

Prisutan je veliki sraz između akademskog i strukovnog, ali i manjak kvalificiranih mladih ljudi koji se uistinu po zasnivanju radnog odnosa mogu u potpunosti osloniti na svoje vještine i brzo napredovati. Jedan od najranijih primjera je prelazak iz osnovnoškolskog obrazovanja u srednjoškolsko pri kojemu je na učenicima odabir strukovne škole ili gimnazije.

Pretpostavljena je praksa da učenici koji su polaznici gimnazije završetkom četverogodišnjeg školovanja upisuju fakultet. Na tržištu rada se stvara neravnomjerna konkurencija i postupno zanemarivanje strukovnog obrazovanja se sve više očituje na tržištu rada, manjak profesionalne radne snage iz te sfere, čime se bavi Stephanie Allais u svom članku objavljeno u *International Journal of Educational Development* gdje kaže: "Koji su odnosi između regulatornog okvira strukovnih kvalifikacija, struktura i pružanja sadržaja, razumijevanja znanja i područja znanja, procesa rada i raspoređivanje radne snage na tržište rada i valuta kvalifikacija na tržištu rada? Odgovori na ova pitanja trebaju se nalaziti u široj javnosti rasprave o znanju, moći i kurikulumu." (Allais 2012: 640)

Nadalje, objašnjava benefite i kako je važno biti u korak s potrebama tržišta, znati kako omogućiti studentima da steknu vještine koje će im kasnije pomoći u pronalasku posla, i da steknu 'atraktivnost' kod poslodavca imajući tražene kompetencije: "Ovo će nam pomoći da razumijemo kako poboljšati strukovno i profesionalno obrazovanje. Također će pridonijeti razumijevanju za što je obrazovanje, i koja je njegova unutarnja vrijednost u 21. stoljeću." (Ibid)

U izvješću Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj iz 2010. godine na koje se referiraju profesori sa Sveučilišta u Antalyi Gunbay i Vezne u svom članku 2016. godine navode definiciju profesionalnog razvoja koja glasi da je: "tijelo sustavnih aktivnosti koje pripremaju nastavnike za njihov posao, uključujući početno usavršavanje, indukcijske tečajeve, usavršavanje i kontinuirano profesionalno usavršavanje unutar komponenti školstva" (OECD 2010:19). Te zatim navode drugu definiciju profesionalnog razvoja koji je, koji se ovdje smatra polazištem i uporištem odmah nakon akademskog obrazovanja: "ključni zahtjev koji stoji iza znanja, vještine, kompetencije i učenja u struci (Sefeallrioğlu, onorati2004)". (Gunbay, Vezne: 2016:1)

Onorati i Bednarz u svom u svome članku *Learning to become an intercultural practitioner* obrazlažu neke nove metode strukovnog treninga (*vocational training*) u kojemu je uključeno šest europskih zemalja u projekt pri kojemu se brinu za područje visokog školstva. *Interdisciplinary Course of Intercultural Competences (ICIC)* je objašnjen kao program mobilnosti kroz svoje ciljeve kao što je: "izgradnja inovativnih pristupa interkulturalnoj kompetenciji u povlaštenim uvjetima učenja. Život je dao interdisciplinarni intenzivni modul, usmjeren na razvoj interkulturalnih kompetencija u tri profesionalna područja: obrazovanje, socijalni rad i zdravstvena zaštita." (Onorati, Bednarz 2010:54)

Treninzi pružaju neuobičajen način obrazovanja kroz praktični pristup, radionice i vježbanje, kojim se pruža doživljaj teorijskog u praksi, tako što se daju primjeri ili, primjerice, sudionici rade vlastite radionice, uče metode rada drugih zemalja ili se radi o metodi igre uloga (*role play*):

"Ovim se radom želi naglasiti u kojoj je mjeri ovo obrazovni put, počevši od holističkog razumijevanja ljudskog učenja, pruža inovativan pristup iskustveno učenje u okviru stručnog usavršavanja, tako da se podudara sa glavnim ciljevima europskog visokog obrazovanja programi, kao što su:

- (1) podešavanje između strukovnog obrazovanja i akademskog obrazovanja;
- (2) testiranje inovativne metodologije interkulturalnog treninga;
- (3) korištenje refleksije kao moćnog didaktičkog sredstva u struci trening; i
- (4) provođenje inovativnih praksi cjeloživotnog obrazovanja u okviru privilegiranog (međunarodnih i interdisciplinarni) obrazovnog konteksta." (Ibid, 55).

5.1. FORMALNO, NEFORMALNO I INFORMALNO OBRAZOVANJE

Nadalje, profesorice sa Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Marlena Plavšić i Marina Diković u svom članku referiraju se na Nikolu Pastuovića i njegovo djelo *Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja* iz 1999. godine, u kojem

piše o krizi obrazovanja šezdesetih godina i tada postavljanje edukologije kao samostalne discipline sa segmentima psihologije, sociologije, povijesti, filozofije, ekonomije, antropologije i politologije, pa tako objašnjava:

"Koncept cjeloživotnog učenja, razvijen šezdesetih godina prošlog stoljeća, uglavnom se odnosi za ciljeve ekonomske prirode, poput poboljšanih konkurentnost i dugoročna zapošljivost. Međutim, istovremeno postoje podjednako važni ciljevi koji doprinose aktivnoj ulozi pojedinca u društvu, poput poticanja socijalne uključenosti, razvoja aktivnog građanstva i razvoj individualnih potencijala" (Plavšić, Diković 2015: 339)

Klapan 2007. godine vidi obrazovne ustanove kao ključne pri stvaranju motivacije kod učenika za cjeloživotno učenje, također obrazovne ustanove vidi kao okosnicu dobrih praksi koje su poticaj ka većoj odgovornosti i lakšem usvajanju navike učenja. Pa se tako razlikuju tri tipa obrazovanja - formalno, neformalno i informalno, stoga su još 1974. Coombs i Ahmed, a kasnije Europska komisija 2001. su objasnili i razlike ta tri tipa učenja:

"(...) formalno obrazovanje je institucionalizirani, kronološki i hijerarhijski strukturirani „obrazovni sustav“, koji se proteže od osnovne škole do sveučilišta; neformalno učenje je svaka organizirana i sustavna obrazovna aktivnost izvan formalnog sustava koji posebice pruža odabrane vrste učenja grupe ljudi bez obzira na njihovu dob; a informalno učenje odnosi se na cjeloživotni proces, neorganiziranog i često ne sustavan, kojim svaka osoba stječe i skuplja znanje, vještine, stavove i uvide iz svakodnevnih iskustava i izlaganja okolini. Jedna od uloga visokog obrazovanja je priprema i poticanje studenata za cjeloživotno učenje. Međutim, ne mogu se pronaći dokazi o planovima studenata za daljnje učenje i poučavanje vezano za formalni, neformalni i informalni kontekst." (Ibid.)

5.2. ŠTO JE ZAPRAVO NEFORMALNA EDUKACIJA?

Dugarova i suradnici se u svom članku *Non-formal Education as a Factor in Civilizational Development of Educational Space Subject in the Cross-Border Region* se referiraju na Cushing 2001. godine, i Florida-u 2016. godine koji pišu o novoj društvenoj teoriji o "ljudskom i socijalnom kapitalu", o tome kako alati bivaju praktičnijima, te osim svog postojanja u teoriji počinju imati svrhu u praktičnom obrazovanju, pa se navodi: " (...) širenje granica do obrazovnog prostora, koji društveni kapital definira kao odnosnu mrežu koja se koristi kao oruđe za proizvode robu i usluge. Izraz "socijalni kapital" krajem XX. stoljeća dobiva novo značenje i definirano je kao "mreža odnosa". (Dugarova et al. 2016: 11098)

Neformalna edukacija svoj procvat i veću prepoznatljivost, a time i priznavanje doživljava tijekom 70-ih godina 20. stoljeća, pa tako nailazi na različita shvaćanja i analize od drugih studija, koje obrazovanje promatraju sa stajališta svojih struka. Kako se nastavlja, Benin i Zhukova 2009. godine, a kasnije Tyurneva 2012. godine govori o kulturalnim studijima kako oni razvoj sfere obrazovanja gledaju s gledišta razvoja kulturnih vrijednosti, pa tako taj proces smatraju kulturnim oblikom. Također, Bezdudnaya 2008. godine, pa kasnije Emelyanov 2009. godine s pedagoških studija razvoj tehnologija, obuka te njihova integracija u obrazovni proces određenih zemalja.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

CILJEVI

Postavljen je upitnik namijenjen za nekadašnje i sadašnje studente Sveučilišta u Rijeci koji su sudjelovali na treninzima i edukacijama unutar Erasmus plus programa. Cilj je ispitati motivaciju studenata za sudjelovanje na razmjenama i teme razmjena te utvrditi koje su vještine stekli tijekom projekata na kojima su sudjelovali. Još jedan od ciljeva upitnika je ispitati kroz percepciju studenata korelacije neformalnog obrazovanja koje su stekli tijekom kratkoročnih razmjena s njihovim visokoškolskim obrazovanjem, prilikama za zaposlenje i stavovi prema drugim kulturama.

ZADACI

- Povezanost neformalnog obrazovanja koje su studenti stekli na razmjenama s obrazovanjem na visokoškolskoj instituciji unutar Sveučilišta u Rijeci
- Korisnost stečenih kompetencija na razmjeni pri pronalasku i pri prijavi za posao
- Percepcija utjecaja cijelog procesa razmjena na znanje i izražavanje na stranom jeziku
- Percepcija kulturne razmjene koja se dogodila između studenata i drugih sudionika na razmjeni
- Opisati kako je iskustvo razmjene utjecalo na stav i viđenje drugih zemalja i kultura

VARIJABLE

Zavisne: sudjelovanje na Erasmus razmjenama, stečene/usavršene vještine zbog razmjena, utjecaj razmjena na obrazovanje, zaposlenje i jezične kompetencije, utjecaj razmjena na stav prema drugim kulturama i zemljama

Nezavisne: spol, dob, mjesto prebivališta, postignuti stupanj obrazovanja, hobiji, aktivizam/članstvo u nekoj udruzi

HIPOTEZE

H1 Studenti koji su aktivisti ili članovi neke udruge prije će se odlučiti za sudjelovanje na razmjenama

H2 Studenti koji studiraju na Filozofskom fakultetu ili na Akademiji primijenjenih umjetnosti skloniji su aktivizmu/članstvu u udrugama

H3 Većina studenata će sudjelovati na više od jedne razmjene

H4 Studenti će najviše istaknuti socijalne vještine kao poboljšane tijekom razmjena

H5 Studenti nakon razmjene imaju više znanja stranog (engleskog) jezika

UZORAK

Postavljena su dva glavna kriterija uzorka. Kao prvo, u istraživanju su sudjelovali prethodni i sadašnji studenti Sveučilišta u Rijeci koji su sudjelovali na kratkim Erasmus plus razmjenama za pojedince koje nisu ugovorene posredstvom Sveučilišta. Te kao drugo, cilj je bio dobiti

uzorak studenata sa svih fakulteta i sastavnica Sveučilišta u Rijeci. Cilj je bio dobiti uzorak neovisno o dobi i postignutoj razini obrazovanja.

Razmjene nisu bile uspostavljene preko sveučilišta, no upitniku je cilj definirati i odrediti u kojoj mjeri je stečeno neformalno obrazovanje prilikom razmjena utjecalo/imalo korelaciju s primjenom/unaprjeđivanjem službenog formalnog obrazovanja na visokoškolskoj instituciji. Cilj je bio ispitati razinu korisnosti razmjena, pomoću kvalitativnih i kvantitativnih pitanja.

METODE

Metoda koju sam koristila pri istraživanju je anketiranje, a instrument kojim je istraživanje provedeno je upitnik. Upitnik je podijeljen u dva dijela, te oba dijela sadrže kvantitativna i kvalitativna pitanja.

U prvom dijelu se nalaze pitanja kraćeg tipa koja se odnose na osobne podatke ispitanika (spol, dob, razina obrazovanja, fakultet/sastavnica fakulteta kojoj ispitanik pripada, bavljenje hobijem te pripadnost nekoj udruzi).

Drugi dio upitnika je sastavljen od pitanja pomoću kojih je cilj odrediti motivaciju sudionika za odlazak na razmjene i njihovu osobnu percepciju korisnosti vještina i percepciju kulturne razmjene.

Upitnik je prosljeđen studentima Sveučilišta u Rijeci od strane Ureda za mobilnost Sveučilišta u Rijeci na mailing listu studenata. Upitnik je, također, prosljeđen u interne grupe članova Erasmus studentske mreže Rijeka, čiji su članovi studenti-volonteri koji su sudjelovali na razmjenama preko Erasmus plus programa.

REZULTATI

Na upitnik su odgovorili studenti koji su ostvarili sudjelovanje u Erasmus plus razmjenama za pojedince, te nisu ugovorene posredstvom sveučilišta jer se htjelo ispitati broj studenata koji sudjeluju na Erasmus mobilnosti izvan akademskih okvira, obilježja studenata i učinak razmjena na njih isključivo prema njihovoj osobnoj percepciji o njima. Ostali oblici razmjena koje pripadaju drugim programima, pod drugim uvjetima nisu uzeti u obzir, zbog specifičnosti istraživanja i posebne namjene zalaganja za Erasmus program i naglaska na korisnosti samog programa koja se htjela ovim putem ispitati. Referirajući se na druge programe tako se u časopisu Education Research u članku Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program se referiraju na Orr, Gwosć i Netz koji objašnjavaju: "Treba napomenuti da, iako je Erasmus glavni put prema razdoblju inozemne mobilnosti u Europi (Orr, Gwosć i Netz, 2011., str. 165), značajan udio studenata privremeno se upisuje izvan Erasmus+ programa mobilnosti. (...) Iako bi uzorak ne-Erasmus studenata teoretski mogao obuhvaćati studente koji su bili studenti na mobilnosti izvan programa, njihov udio vjerojatno će biti marginalan, jer su ionako studenti na mobilnosti manjina svih učenika." (Souto-Otero et al. 2013: 73)

6.1. PODACI O ISPITANICIMA

Spol	N	%
muško	18	19.1%
žensko	76	80.9%
ukupno	94	100%

Tabela 1: Spol ispitanika

Prevladava ženski spol ispitanika 80.9% (N=76) od ukupnog broj ispitanika 100% (N=94).

Prebivalište	N	%
Rijeka	41	38.6%
Istra	17	18%
Zagreb	14	14.9%
Opatija	3	3.2%
Koprivnica	2	2.2%
Novi Vinodolski	2	2.2%
Split	2	2.2%
Beli Manastir	1	1.1%
Biograd na Moru	1	1.1%
Bjelovar	1	1.1%
Lepoglava	1	1.1%
Nova Gradiška	1	1.1%
Ogulin	1	1.1%
Osijek	1	1.1%
Slavonski Brod	1	1.1%

Starnberg (Njemačka)	1	1.1%
Sveti Ivan Zelina	1	1.1%
Vinkovci	1	1.1%
Rab	1	1.1%
Zadar	1	1.1%

Tabela 2: Mjesto prebivališta ispitanika

Iz podataka se zaključuje kako je prebivalište Rijeka 38.6% (N=41), Istra 18% (N=17), i Zagreb 14.9% (N=14).

Tri najzastupljenija podatka iznose 71.5% (N=72), te prema tome se može reći kako ne postoji utjecaj na odlazak studenata na razmjenu, odnosno mjesto prebivališta nije faktor koji odlučuje hoće li se studenti lakše odlučiti na razmjenu. Studenti koji žive i studiraju u Rijeci, prema ovim podacima je najzastupljeniji, te na njih nema utjecaja to što, izvjesno, prije nisu putovali ili duže boravili od svog doma.

stupanj obrazovanja	N	%
preddiplomski	44	46.8%
diplomski	48	51.1%
postdiplomski	2	2.1%
ukupno	94	100%

Tabela 3: Stupanj obrazovanja

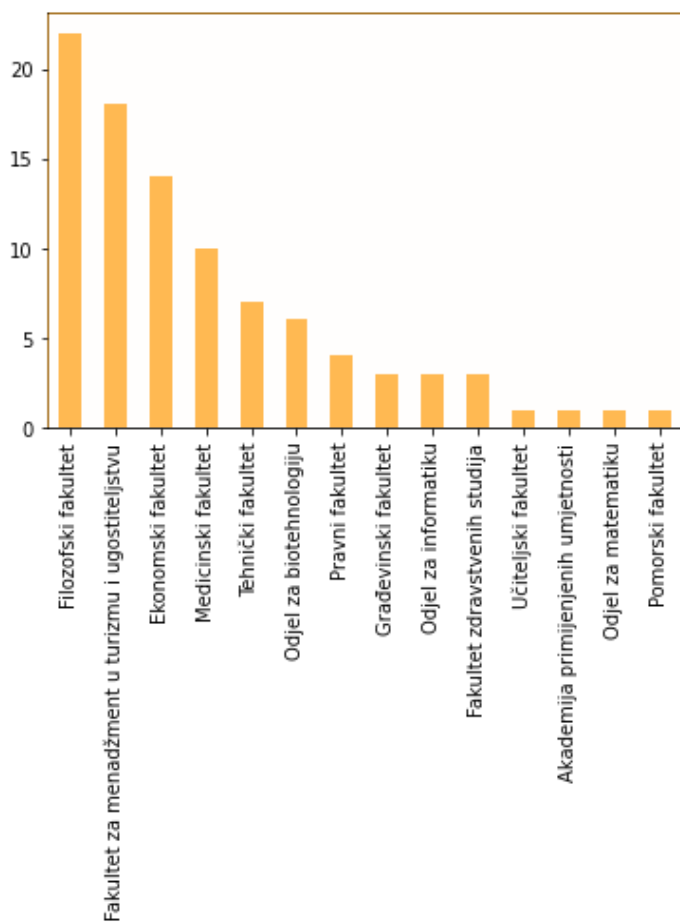
Iz podataka za stupanj obrazovanja ispitanika vidljivo je kako 46.8% (N=44) pohađa preddiplomski studij, 5.1% (N=48) diplomski, a 2.1% (N=2) postdiplomski studij.

fakultet/sastavnica	N	%
Odjel za biotehnologiju	6	6.4%
Odjel za informatiku	3	3.2%
Odjel za matematiku	1	1.1%
Akademija primijenjenih umjetnosti	1	1.1%
Ekonomski fakultet	14	14.9%
Fakultet zdravstvenih studija	3	3.2%
FMTU	18	19.1%
Filozofski fakultet	22	23.4%
Građevinski fakultet	3	3.2%
Medicinski fakultet	10	10.6%
Pomorski fakultet	1	1.1%
Pravni fakultet	4	4.3%
Tehnički fakultet	7	7.4%

Učiteljski fakultet	1	1.1%
---------------------	---	------

Tabela 4: Fakultet/sastavnica koju su pohađali/pohađaju ispitanici

Iz podataka je vidljivo kako je 23.4% (N=22) najveći postotak ispitanika koji pohađa Filozofski fakultet. Fakultet za Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu (FMTU) 19.1% (N=18), zatim Ekonomski fakultet 14.9% (N=14).

Slika 4: Fakultet/sastavnica koju su pohađali/pohađaju ispitanici

6.2. STUDENTI KOJI SU AKTIVISTI/ČLANOVI U NEKOJ UDRUZI

Studenti koji su odgovorili sa "DA" na pitanje *Jeste li aktivist ili član neke udruge?* Su imali priliku opisati čime se to bave u slobodno vrijeme, i koja je zapravo njihova uloga u udruzi/aktivnosti kojoj su posvećeni, kako Miroslav Artić opisuje koncept slobodnog vremena, u svom radu *Prema novom iskustvu slobodnog vremena: slobodno vrijeme kao izvorište kritičke svijesti*: "Tako bi se slobodno vrijeme moglo definirati kao ono vrijeme koje subjekt slobodno izabire, autonomno i neovisno o bilo kakvim instancama ili institucijama. No kada bi i zanemario taj izbor ne bi se ništa bitno promijenilo u njegovoj egzistenciji. (Artić 2009:282)."

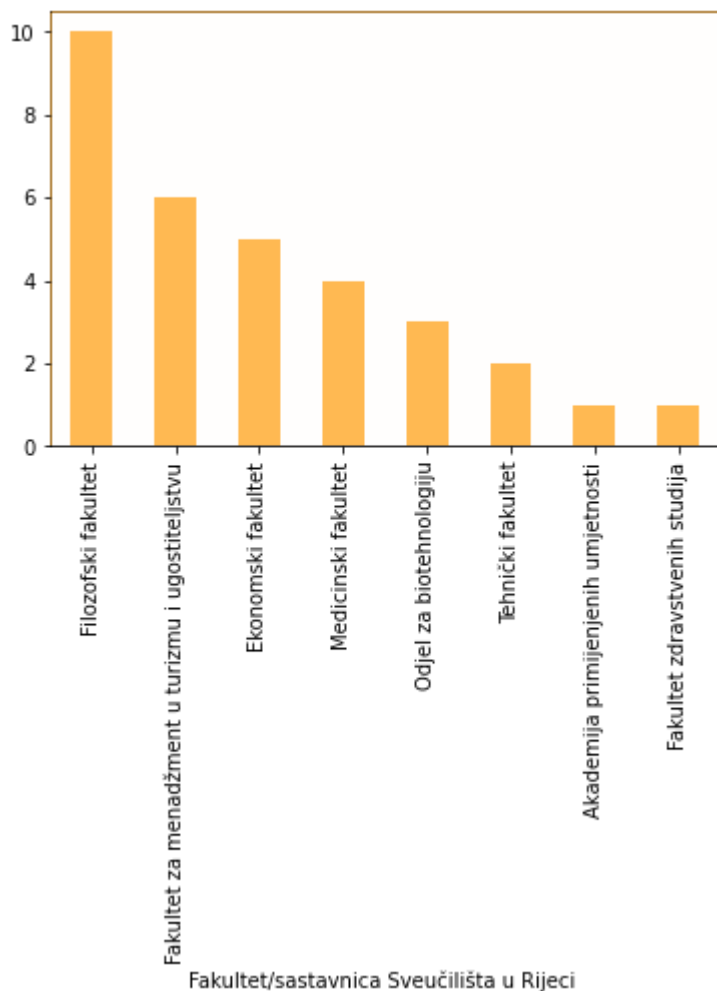
Izdvojila bih posebno odgovor studentice koja pohađa Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, jer se iz njenog odgovora vidi svestranost i aktivnost u udrugama koje imaju različite ciljeve:

"Volontiram kao *buddy* u okviru programa *Erasmus Student Network Rijeka*. *Buddy* je prvi kontakt stranim studentima koji dolaze na razmjenu na Sveučilište u Rijeci, informira ih, pomaže im sa rješavanjem prijave boravišta, snalaženjem po gradu, upućivanjem u događanja u organizaciji ESN-a i ostala događanja u Rijeci. Također, volontiram za organizaciju Crveni križ - članica sam Kluba 25 (Klub mladih darivatelja krvi) u okviru Gradskog društva Crvenog križa Rijeka gdje promoviramo darivanje krvi među mladima, a povremeno se uključujem i u aktivnosti Gradskog društva Crvenog križa Opatija."

Još jedna studentica je opisala svoj rad u kulturi i vođenju udruge: "Bavim se organizacijom kulturnih događanja i vodim udругu ritam podzemlja gdje okupljamo glazbenike u prenamjenjenom atomskom skloništu u prostor za probe, pa sa njima organiziramo koncerte i surađujemo na manifestacijama"

Fakultet/sastavnica	Broj studenata	%
Filozofski fakultet	10	31.3%
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu	6	18.8%
Ekonomski fakultet	5	15.6%
Medicinski fakultet	4	12.5%
Odjel za biotehnologiju	3	9.4%
Tehnički fakultet	2	6.25%
Akademija primijenjenih umjetnosti	1	3.1%
Fakultet zdravstvenih studija	1	3.1%

Tabela 5: Ispitanici koji su aktivisti/članovi neke udruge i njihova pripadnost fakultetu/sastavnici Sveučilišta u Rijeci

Slika 5: Ispitanici koji su aktivisti/članovi neke udruge i njihova pripadnost fakultetu/sastavnici Sveučilišta u Rijeci

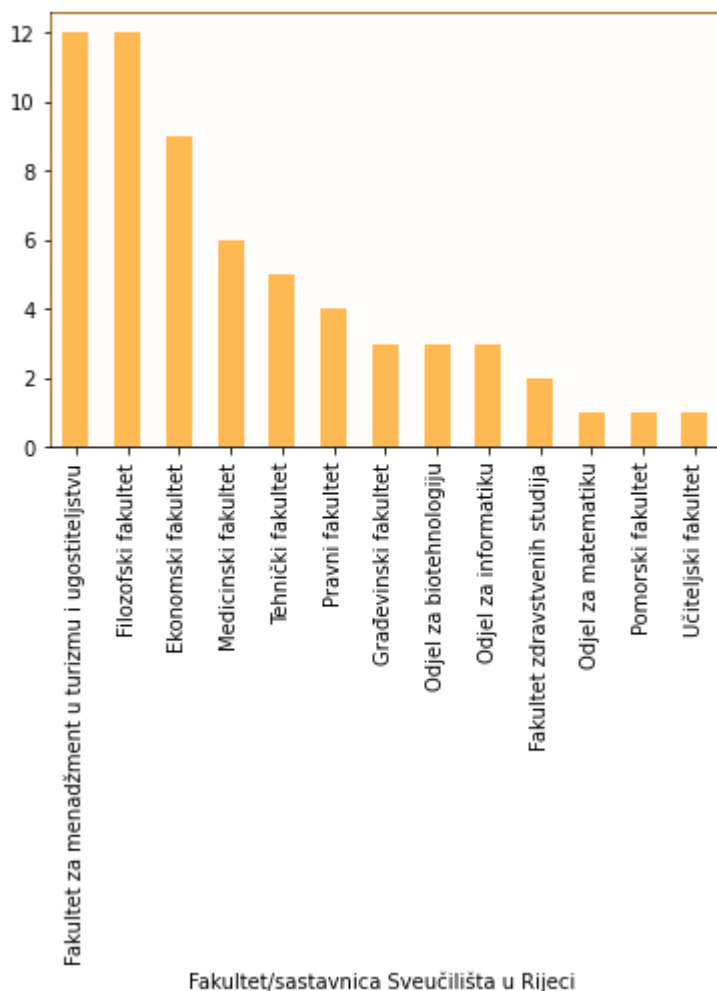
Ukupan broj studenata koji su aktivisti/članovi neke udruge je 34% (N=32) od ukupnog broja ispitanika (N=94). Hipoteza broj 1 (**H1** *Studenti koji su aktivisti ili članovi neke udruge prije će se odlučiti za sudjelovanje na razmjenama*) time nije potkrijepljena, te se iz rezultata ne može iščitati kako je aktivizam, te bivanje dijelom neke udruge ili organizacije poticaj za sudjelovanje u Erasmus razmjenama.

Najveći broj ispitanika koji su potvrdno odgovorili na pitanje *Jeste li aktivist ili član neke udruge?* pohađa Filozofski fakultet 31.3% (N=10). Što djelomično potvrđuje hipotezu broj dva

(H2 Studenti koji studiraju na Filozofskom fakultetu ili na Akademiji primijenjenih umjetnosti skloniji su aktivizmu/članstvu u udrugama) no, dio hipoteze o studentima Akademije primijenjenih umjetnosti ovdje nije potvrđen kako je tek 3.1% (N=1) studenata odgovorilo potvrdno na ovo pitanje.

Fakultet/sastavnica	Broj studenata	%
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu	12	19.4%
Filozofski fakultet	12	19.4%
Ekonomski fakultet	9	14.5%
Medicinski fakultet	6	9.7%
Učiteljski fakultet	5	8.1%
Tehnički fakultet	4	6.5%
Odjel za matematiku	3	4.8%
Odjel za biotehnologiju	3	4.8%
Građevinski fakultet	3	4.8%
Fakultet zdravstvenih studija	2	3.2%
Odjel za informatiku	1	1.6%
Pomorski fakultet	1	1.6%
Pravni fakultet	1	1.6%

Tabela 6: Studenti koji nisu aktivisti/članovi u nekoj udruzi

Slika 6: Studenti koji nisu aktivisti/članovi u nekoj udruzi

Ukupan broj studenata koji su odgovorili negacijski na pitanje *Jeste li aktivist ili član neke udruge?* je 66% (N=62) od ukupno 100% (N=94) ispitanika. Iz grafičkog prikaza i tablice je vidljivo da su Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu (FMTU) i Filozofski fakultet su na prvom mjestu s 19.4% (N=12).

Prema tome od ukupnog postotka studenata Filozofskog fakulteta 100% (N=22) njih je 45.5% (N=10) aktivno u nekoj udruzi, a njih 54.5 (N=12) nije aktivno.

Pa se hipoteza broj 2 (**H2** *Studenti koji studiraju na Filozofskom fakultetu ili na Akademiji primijenjenih umjetnosti skloniji su aktivizmu/članstvu u udrugama*) nije potkrepljena. Isto se odnosi za studente Akademije primijenjenih umjetnosti, prije svega zbog malog broja ispitanika (N=1).

Fakultet	Da	Ne	Ukupno	%	Ukupan udio 'da'	Ukupan udio 'ne'	Udio unutar fakulteta 'da'	Udio unutar fakulteta 'ne'
Filozofski	10	12	22	23.4	10.6	12.8	45.5	54.5
FMTU	6	12	18	19.1	6.4	12.8	33.3	66.7
Ekonomski	5	9	14	14.9	5.3	9.6	35.7	64.3
Medicinski	4	6	10	10.6	4.3	6.4	40	60
Tehnički	2	5	7	7.4	2.1	5.3	28.6	71.4
Pravni	0	4	4	4.3	0	4.3	0	100
Građevinski	0	3	3	3.2	0	3.2	0	100
Odjel za informatiku	0	3	3	3.2	0	3.2	0	100
Biotehno- logija	3	3	6	6.4	3.2	3.2	50	50
Zdravstveni studiji	1	2	3	3.2	1.1	2.1	33.3	66.7

Odjel za matematiku	0	1	1	1.1	0	1.1	0	100
Pomorski fakultet	0	1	1	1.1	0	1.1	0	100
Učiteljski fakultet	0	1	1	1.1	0	1.1	0	100

Tabela 7: Detaljna analiza svakog fakulteta/sastavnice Sveučilišta u Rijeci s obzirom jesu li ispitanici aktivisti/članovi neke udruge

Iz tablice se može zaključiti kako usporednom analizom odgovora svih ispitanika na pitanje *Jeste li aktivist ili član neke udruge?* i pripadnost ispitanika pojedinom odsjeku/sastavnici Sveučilišta u Rijeci, kako prva i druga hipoteza (**H1** i **H2**) nisu opravdane. Svaki odgovor je analiziran zavisno o pripadnosti određenom fakultetu/sastavnici unutar svoje skupine, te korelacija fakulteta/sastavnice sa sveukupnim odnosom odgovora unutar Sveučilišta u Rijeci.

Bojana Ćulum i Jasminka Ledić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci u svom radu *Učenje zalaganjem u zajednici - integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana* navode kako je važno da se svaka individua ostvari u društvu i tako doprinose poboljšanju svoje okoline i društva u cijelosti: "Civilno zalaganje obuhvaća pojam i ideju globalnog građanstva i uzajmne ovisnosti. Putem civilnog zalaganja se pojedinci – kao građani svojih zajednica, države i svijeta – osnažuju kao nositelji pozitivne društvene promjene za bolju demokraciju« (Coalition for Civic Engagement and Leadership, 2005.)" (Ćulum, Ledić 2009:72).

Naučnici na Karl Renner Institutu sa suradnicima u Austriji naglašavaju kako je važno uz akademsko obrazovanje i logičko razmišljanje i upućenost u stanje i kako bi bilo moguće djelovanje mladih ljudi na svim područjima društva: "(...) regionalno gledano, kritičko razmišljanje ostaje vještina koja je neformalno poznata, a sudjelovanje mladih na školskoj i

lokalnoj razini prepušteno je dobroj volji škole u većini zemalja zapadnog Balkana bez ikakve sustavno osigurane potpore za sam proces. To ostavlja mlade ljude izvan društvenih procesa, posebno izvan politike svakodnevni procesi stvaranja i donošenja odluka" (International Institute for Peace et al. 2019:10).

6.3. MOTIVACIJA I ISKUSTVO ODLASKA NA ERASMUS RAZMJENE

Ispitanici su mogli izabrati između tri tipa kratkih razmjena unutar Erasmus+ programa, ili ovisno o svom iskustvu napisati neki drugi tip razmjene koji u upitniku nije naveden. Također, bilo je moguće izabrati nekoliko odgovora, ispitanici nisu bili ograničeni na odabir samo jednog tipa mobilnosti.

Tip kratke razmjene	Broj odgovara	%
Razmjena za mlade (<i>Youth Exchange</i>)	70	74.5%
Tečaj osposobljavanja (<i>Training Course</i>)	37	39.4%
Europske snage solidarnosti (European Solidarity Corps)	9	9.6%

Tabela 8: Tipovi kratkih razmjena na kojoj su ispitanici sudjelovali

Iz podataka vidljivih u tablici može se zaključiti kako su Razmjene mladih (*Youth Exchange*) najzastupljeniji tip razmjene sa 74.5% (N=70).

Nakon što su ispitanici izabrali tipove razmjena na kojima su sudjelovali, od njih se tražilo da pojašne svoju motivaciju. Analizom odgovora ispitanika željela sam pronaći odgovor

i što im je to zajedničko u motivaciji prilikom odabira mobilnosti. Pa je tako najčešće bila spomenuta riječ *novo* (N=56) i njene inačice, prema kojoj se može zaključiti kako je želja za istraživanjem prevagnula kod 59.5% ispitanika.

Nadalje, riječ *upoznavanje* (N=54) i njene inačice jest druga najučestalija riječ, a prema tome 57.4% ispitanika je izrazilo sklonost prema otkrivanju još nepoznatoga, stoga je u izravnoj korelaciji s prvom najučestalijom riječi. Nakon toga u nizu slijede *jezik* (N=20), *ljudi* (N=19) i *želja* (N=18).

Želja za "oslobađanjem" i izazovom se pokazao kao jedan od najčešćih primjera radi kojih mladi ljudi žele studirati u inozemstvu i okušati se u nepoznatom okruženju, te na neko vrijeme promijeniti svoju okolinu i usvajati nove načine života, pa je tako odgovor jednog od sudionika istraživanja na pitanje '*Opišite motivaciju za sudjelovanje u Erasmus plus razmjenama*': "Izlazak iz zone komfora, upoznavanje novih kultura i stjecanje novih poznanstava. Zanimanje za teme projekata, neformalni načini učenja. Općenito jačanje samopouzdanja i isprobavanje nečeg novog i drugačijeg."

Jedna od sudionica kaže kako se njena motivacija zapravo s vremenom promijenila, pa je tako u početku bila intrinzična odnosno unutarnja kasnije je postala vanjska odnosno eksterna motivacija: "Motivacije su ovisile o mojoj dobi zapravo - nekad sam odlazila zbog mjesta održavanja i jer mi je trebala neka mala promjena, a sada je to prvenstveno povezano s poslom, odnosno dodatna edukacija."

Jedna od sudionica objašnjava: "Znatizželja, želja za upoznavanje novih ljudi i stvaranje novih iskustva. Nakon srednje škole nisam bila u mogućnosti upisati fakultet 'vani' pa mi je želja bila da idem na Erasmus", pa se iz toga može iščitati kako je za nju razmjena bila prilika da ostvari, u određenom periodu svoju želju učenja i usavršavanja u drugoj zemlji. Nadalje, Pokasić i suradnici se u jednom dijelu referiraju na Čolića gdje on objedinjuje sve komponente koje europska integracija donosi državama i pojedincu: "To je istovremeno i proces gospodarskih, socijalnih, kulturnih i političkih aktivnosti koje nadilaze granice nacionalnih država (Čolić, 2004). Međunarodna suradnja pokazatelj je kulturnog razvoja i socijalne otvorenosti za sve novo u modernom društvu. Europske integracije znatno je pomogao suradnji država članica, a donio je i novi prostor koji omogućava jedinstvenu razmjenu ideja i stavova među ljudima." (Pokasić et al 2019:543).

6.4. BROJ RAZMJENA NA KOJIMA SU STUDENTI SUDJELOVALI

Broj razmjena	Broj/postotak odgovora
1	62 (66%)
2	14 (14.9%)
3	7 (7.4%)
4	5 (5.3%)
5	3 (3.2%)
6	3 (3.2%)

Tabela 9: Broj razmjena na kojima su ispitanici sudjelovali

Hipoteza broj tri (**H3** *Većina studenata će sudjelovati na više od jedne razmjene*) ovime nije potvrđena jer je čak 66% (N=62). Preostalih 34% (N=32) je sudjelovalo na dvije ili više razmjena. Iz čega se može iščitati, iako su razmjene koje su proučavane, u prosjeku, kratkog trajanja, od tjedan dana do četiri tjedna većina sudionika se odlučuje za jednu razmjenu.

Stupanj obrazovanja	N=1 (%)	N=2 (%)	N=3 (%)	N=4 (%)	N=5 (%)	N=6 (%)	Ukupan rezultat skupine	\bar{x}	SD
preddiplomski	33 75%	6 13.64%	2 4.55%	1 2.27%	1 2.27%	1 2.27%	44 100%	1.5	1.10

diplomski	28	7	5	4	2	2	48	1.98	1.44
	58.33%	14.58%	10.42%	8.33%	4.17%	4.17%	100%		
postdiplomski	1	1	0	0	0	0	2	1.5	0.5
	50%	50%	0%	0%	0%	0%	100%		

Tabela 10: Korelacija broja razmjena na kojima su sudjelovali ispitanici i do sada postignut stupanj obrazovanja

Najveća aritmetička sredina se nalazi na diplomskom stupnju studija i iznosi **1.98** pa je standardna devijacija od **1.44**

Analizom podataka iz upitnika je potvrđeno kako stupanj obrazovanja i broj razmjena na kojima su ispitanici sudjelovali nema korelacije, samim time nemaju međusobni utjecaj. Većina studenata na preddiplomskom i diplomskom stupnju studija je sudjelovala na jednoj razmjeni, što govore podaci od 75% (N=33) za preddiplomski studij i 58.33% (N=28) za diplomski studij. Razlika između preddiplomske i diplomske razine studija kada je riječ o usporedbi postotka za ispitanike koji su do sada sudjelovali u jednoj razmjeni je 16.67 %

Ukupna razlika udjela u postotku ispitanika preddiplomskog i diplomskog studija je 4.3 % unutar ukupnog broja ispitanika 100% (N=94).

Najveći postotak za sudjelovanje u više od dvije razmjene je u uzorku ispitanika na diplomskoj razini koji su sudjelovali na tri razmjene (N=3). Radi se o 10.42% (N=5),

Ukupan uzorak dobivenih odgovora studenata da postdiplomskoj razini je izrazito mal (N=2), pa je teško odrediti utjecaj ove razine studija na broj razmjena na kojima su ispitanici sudjelovali.

\bar{x} = aritmetička sredina

SD = standardna devijacija

7. KOMPETENCIJE I VJEŠTINE STEČENE NA RAZMJENAMA

Ispitanici su trebali prepoznati i odabrati sve kompetencije koje su stekli tijekom razmjena.

U tablici su navedene sve ponuđene vještine koje su dane ispitanicima na izbor, broj studenata koji je odabrao te vještine i na kraju je izračunat postotak od mogućih 94 ispitanika.

Tip vještine	Broj studenata	Postotak
Socijalne vještine	87	92.5%
Veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova	78	83%
Bolje shvaćanje europskih vrijednosti	58	61.7%
Metode učenja i usvajanje novih znanja	54	57.4%
Vještine prezentacije	53	56.4%
Znanje europskih projekata	50	53.1%
Logičke vještine i lakše rješavanje problema	40	42.5%
Smisao za inicijativu i poduzetništvo	32	34%
Digitalne kompetencije	27	28.7%

Tabela 11: Kompetencije ispitanika koje su stečene razmjenama

Iz tablice možemo vidjeti kako je 92.5% (N=87) ispitanika je odabralo socijalne vještine koje su stekli/unaprijedili tijekom svoje razmjene. Hipoteza broj četiri (**H4** *Studenti će najviše istaknuti socijalne vještine kao poboljšane tijekom razmjena*) je ovime potkrepljena.

U nastavku upitnika gdje se od ispitanika tražilo da povežu steknute vještinu sa svojim formalnim obrazovanjem najčešće su navedeni primjeri koji 24.5 % (N=23) odgovora uključuje riječ učenje, iz koje je vidljiva povezanost s obrazovanjem i usvajanjem novih znanja. Ti odgovori su u korelaciji s tipom vještine *metode učenja i usvajanje novih znanja* koji je zastupljen kod 57.4 % ispitanika (N=54).

Slijede prezentacijske vještine koje su spomenute u 20.2% (N=19) odgovora od ukupnog broja ispitanika (N=94).

Bolju komunikaciju, odnosno komunikacijske vještine spominje 17% (N=16) ispitanika.

Luca Alexa Erdei i Kinga Káplár-Kodácsy u svom izvještaju *International Student Mobility at a Glance Promising Potential and Limiting Barriers of Non-traditional Mobility* se osvću na teorijske pristupe Garcie Esteban i Jahnkea iz 2020. i tako žele napraviti distinkciju između pojmova vještine i kompetencije: "(...) izvještaj priznaje da se izrazi „vještina“ i „kompetencija“ vrlo često koriste kao sinonimi. Iako također navode da se pojam vještina odnosi „na uporabu metoda ili instrumenti u određenom okruženju i u odnosu na definirane zadatke” (str. 521), drugi pojam „Kompetencija“ se razumijeva kao mnogo širi pojam koji je povezan sa sposobnošću „a osoba koja se suočava s novim situacijama i nepredviđenim izazovima“ (str. 522)" (Erdei, Káplár-Kodácsy 2020:22).

Još je 1993. godine, Albert Bandura, profesor sa Sveučilišta u Stanfordu utvrdio fluidnost i promjene percepcije vještina, te kako se njihovo poimanje kroz vrijeme razlikuje, u svom radu *Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning* napisao je kako: "Konceptija ljudskih sposobnosti pretrpjela je značajne promjene u zadnjih godina. Sposobnost nije fiksni atribut koji ostaje u ponašanju repertoar. Umjesto toga, to je generativna sposobnost u kojoj kognitivna, socijalna, motivacijske i bihevioralne vještine moraju biti organizirane i učinkovite orkestriran da služi u brojne svrhe." (Bandura 1993:2)

7.1. POVEZANOST USVOJENIH VJEŠTINA NA RAZMJENAMA S FORMALNIM OBRAZOVANJEM

Ispitanici su trebali, nakon što su odabrali svoje stečene vještine, opisati iste: *Ukratko opišite usvojene vještine koje ste stekli na razmjenama i povezanost s vašim obrazovanjem?*

Jasan utjecaj i povezanost formalnog obrazovanja s neformalnim na Erasmus razmjenama vidljiv je kod studentica Filozofskog fakulteta koje su s u prvi plan stavile primjenu naučenog u praksu: "Budući da studiram psihologiju, bilo kakav rad i rad na vještinama vezanim uz teme povezane s ljudima (npr. timski rad, predrasude i sl.) smatram izuzetno važnim iskustvima koje mi mogu pomoći u budućoj profesiji, ali i olakšati odabir točnog usmjerenja."

Studentica s odsjeka za kulturalne studije na Filozofskom fakultetu je uskladila naučeno i praktično, te se vrlo lako mogla snaći, pa čak i kritički sagledati novo okruženja u kojem se našla pri svom boravku na razmjeni: "Studiram kulturologiju, pa mogu reći da sam teoriju imala prilike primijeniti u praksi, u smislu prihvaćanja i razumijevanja drugih kultura odnosno načina na koji interpretiraju svoju kulturu."

Jedna ispitanica je na tragu Hannerzove terminologije tako što opisuje stečene kompetencije na razmjenama kao primjenjive uz metodologiju poučavanja spominjući i socijalne vještine: "Metode učenja i usvajanja novih znanja i prezentacijske vještine - kao pomoć pri prijenosu znanja učenicima. Socijalne vještine - kao pomoć pri rješavanju mogućih sukoba i problema. Veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova - pomoć pri ulasku u razred i održavanju sata pred većim brojem učenika."

Viđenje mobilnosti kao podloge za učenje o europskim integracijama i građenju stabilnog oslonca za financiranje te bolju zapošljivost nakon formalnog obrazovanja, i implementacija naučenih praksi kroz volontiranje u poslovnom svijetu je vidljiva iz ove izjave ispitanice: "U sklopu sudjelovanja na ESN projektima i razmjenama mladih naučila sam puno o Europskim projektima, što mi je pomoglo shvatiti mogućnosti koje imaju studenti i mladi tijekom i nakon završenog fakulteta. Znanja o društvenoj uključenosti pomogla su mi osmisliti zanimljive aktivnosti za učenike s teškoćama, budući da sam nastavnica."

Na sličnom tragu je i ova studentica koja pohađa Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu te opisuje cijeli niz poboljšanih vještina i kompetencija: "Informacije i razni podaci o turizmu iz različitih država - kroz razgovor s drugim studentima koji su bili na mobilnosti, poboljšanje engleskog jezika, ali i usavršavanje drugih stranih jezika, što je vrlo bitno za rad u turizmu, prilagođavanje i lakše prihvaćanje novih izazova."

Levano-Francia i suradnici se referiraju na Mezarina i suradnike u svom radu *Digital Competences and Education* koji je dio časopisa *Educational Psychology*, pa se tako pokraj kulturnog aspekta, često se naglašava digitalna pismenost i upotreba novih resursa kako bi se podigla razina profesionalnosti i učinkovitosti pri radu: "Integracija novih tehnologija u obrazovna okruženja i svakodnevni život omogućila je razvoj digitalnih medija i okruženja za e-učenje gdje otvoreni obrazovni resursi i nastavni objekti izražavaju svoje najbolje obrazovne potencijale (2015., str. 90)." (Levano-Francia et al 2019:580)

Često se ističe kako bi se obrazovni sustav trebao prilagoditi trendovima i uvjetima koja tržište postavlja, ali također je od velike važnosti da poslodavci pojasne i izraze svoje potrebe i potražnju, kako bi mladi ljudi unaprijed znali kako se fokusirati na razvijanje potrebnih znanja. Eli Dvorkin sa suradnicama se osvrće na takav koncept razmišljanja te u svom radu *PLUGGING IN: BUILDING NYC'S TECH EDUCATION & TRAINING ECOSYSTEM* objašnjavaju: "Kako bi pomogao učenicima u razvoju fleksibilne, kreativne sposobnosti rješavanja problema koje tvrtke traže, obrazovni sustavi će zato trebati dati prednost računalnom učenju, jer su puno prije učenika su izloženi određenim programskim jezicima ili konceptima informatike." (Dvorkin 2020:9).

Na tragu ovih teorija je i odgovor jednog od ispitanika koji uz korisnost razmjene napominje kako se najprije radi o dijalogu sudionika razmjene: "Razmjene te prvenstveno uče komunikaciji i toleranciji, a onda tek o temi. Čak i ako tema nije direktno povezana sa tvojim obrazovanjem, uspjeh ćeš naučiti nešto korisno. Ponajviše me se dojmio trening digitalnih kompetencija jer mi je to korisno za posao."

Mady i Arnott u svojoj studiji *Exploring the "Situation" of Situational Willingness to Communicate: A Volunteer Youth Exchange Perspective* se referiraju na Carver iz njegove studije *You want to Measure Coping But Your Protocol's Too Long: Consider the Brief COPE* iz 1997. Govori: "(...) sudjelujući u iskustvenim obrazovnim programima utemeljenim u

zajednici razvijaju se osobine sudionika i osjećaj pripadnosti te se njeguje sposobnost studenata da istovremeno uče i primjenjuju novostečene vještine i znanja u stvarnim situacijama." (Mady, Arnott 2010:4)

Jedna od ispitanica opisuje kako je primarno stekla socijalne vještine, a kako nije usvojila neka posebna znanja, pa je tako njoj sveukupna atmosfera od većeg značaja nego sadržaj i tema razmjene: "Vještine koje sam stekla su bile uglavnom socijalne prirode. Upoznala sam puno ljudi, naučila preuzeti inicijativu i izašla sam iz svoje *komfort zone*. Htjela bi napomenuti da što se tiče znanja o zadanoj temi nisam gotovo ništa novo naučila, ali pretpostavljam da na YE nije primarno usvajanje znanja o zadanoj temi već socijalizacija."

Mady i Arnott u svojoj studiji također stavljaju naglasak na okolinu u kojoj se uči i pozitivan utjecaj na produktivnost učenja: "Ova vrsta iskustva poboljšava osobnu učinkovitost studenta i ojačava odnose između institucija i zajednice kojima služe njegujući osjećaj odgovornog građanstva i suosjećanja koji se ne mogu se postići u učionici (Centre for Teaching and Learning, 2008)" (Ibid.)

O većem stupnju samostalnosti i odlučnosti govore i navodi ovih studenata koji se osvrću na odluke o svojoj budućoj profesiji, odnosu prema zajednici ili znanje o Erasmus+ projektima:

"Saznala sam posao kojim se želim baviti u budućnosti, obzirom da sam sociolog voljela bih raditi u centru za osobe s mentalnim poteškoćama."

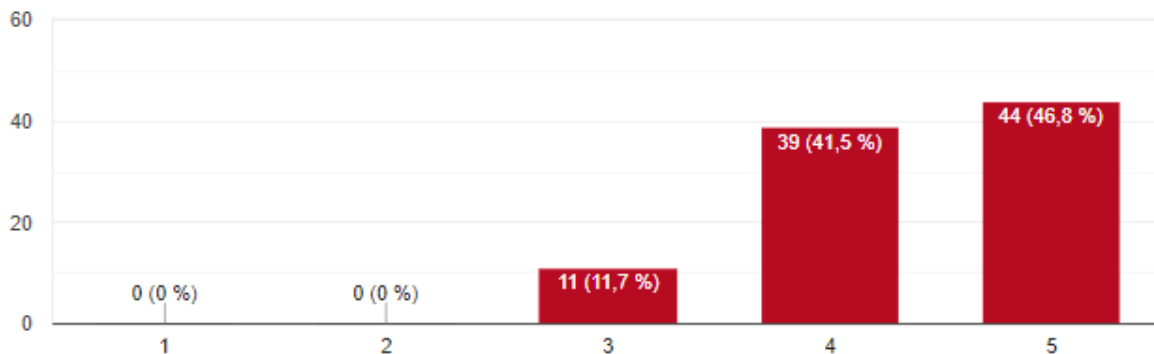
"Naučila sam više o ruralnim područjima, te također kako pomoći stanovnicima koji su slabijeg položaja u mojoj neposrednoj blizini."

"Naučila sam kako biti dobar vođa skupine, koje su vrste Erasmus plus projekata i što je bitno kod pisanja, i u privatnom životu sam izašla iz zone komfora, duštvenija i više sam otvorena prema drugim osobama."

Irina Moldikova u svom poglavlju *Changes in tertiary education and student mobility in Hungary* u knjizi *Mobility in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement* iz 2013. opisuje: Bolonjski proces je sve o viziji, viziji lomljenja niz obrazovne granice i stvarajući Europski više Obrazovno područje u kojem se učenje potiče, olakšava i omogućuje na pojednostavljeni, integrirani način širom kontinenta. Proces bi se trebao odnositi na ostvarivanje ove vizije, prevođenje koncepta u stvarnost na terenu (ibid, 5). (Moldikova 2013:191)

Kako je moguće povezati više kompetencija i vještina, te ih usavršiti i primijeniti na akademsko obrazovanje je opisao student na Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu opisuje brojne benefite razmjena koji su mu poboljšali akademski, ali i privatni život, te ga kao individuu izgradili puno neovisnijeg: "Više sam se koristio prezentiranjem svojih eseja i istraživanja tako da sam se u tom području ispraksirao. Onda, usavršio sam engleski jezik. Korištenje tehnologije u svakoj situaciji. Također, samostalan život je mnogo toga omogućio. Isprobavao sam nove recepte, naučio živjeti s drugim ljudima, sam se brinuti o financijama, hrani, namirnicama i slično".

Nakon što su ispitanici opisali stečene vještine i povezali ih s formalnim obrazovanjem trebali su, prema svom mišljenju, bročano ocijeniti (1-nisu uopće korisne, 2-nisu korisne, 3-niti su ne korisne niti korisne, 4-korisne su, 5-iznimno su korisne):

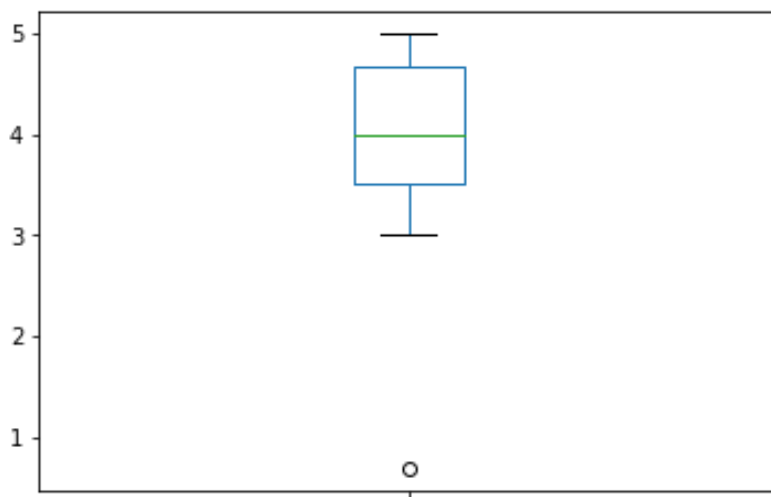
Slika 7: Ocjena korisnosti usvojenih vještina i povezanost s obrazovanjem

Niti jedan ispitanik nije ocijenio kako vještine steknute razmjenama *nisu uopće korisne* ili *nisu korisne*. Neutralan stav, odnosno da su vještine *niti ne korisne niti korisne* je zauzelo 11.7% (N=11) ispitanika, a da su vještine *korisne* reklo je 41.5 (N=39) ispitanika.

Kao opcija koju je odabralo najviše ispitanika da su vještine *iznimno korisne* iznosi 46.8% (N=44) od ukupnog postotka.

Prema tome, 88.3% (N=83) ispitanika je ocijenilo vještine kao korisne, iako se ocjene razlikuju s obzirom na intenzitet korisnosti, daje se zaključiti kako je ovakav rezultat povezan i s dijelom upitnika *Izaberite sve navedene kompetencije koje ste po vašem mišljenju poboljšali zahvaljujući sudjelovanju na Erasmus razmjenama* gdje je naveden širok raspon vještina, a većina je ispitanika odabrala nekoliko njih.

Prosječna sveukupna ocjena je 4.4, što je vidljivo iz sljedećeg prikaza:

Slika 8: Prosječna ocjena korisnosti usvojenih vještina i povezanost s obrazovanjem

7.2. UTJECAJ VJEŠTINA STEČENIH NA RAZMJENAMA PRI PRIJAVAMA I PRONALASKU POSLA

Ukratko opišite kakav je utjecaj vještina koje ste stekli na razmjenama pri prijavama i pronalasku posla.

Rumunjski akademici Adrian Lesenciuc i Aura Codreanu se u radu *Interpersonal communication competence: Cultural underpinning* referiraju na dvije definicije koje opisuju pojam "vještina": "Što se tiče koncepta 'kompetencija' pojam se odnosi na sposobnost ili sposobnost za izvođenje (Spitzberg, Cupach 1989:6) i, točnije, za sposobnost bilo kojeg pojedinca da adekvatno obavlja radnju u zadanom okruženju. Dakle, ona je u osnovi povezana s „pojedinačnim značajkama koje su usko povezan s osobnim vrijednostima i znanjem "(Levy-Leboyer, Șoitu 2006:58) (...)" (Lesenciuc, Codreanu 2012:128).

Nadovezujući se, ova je ispitanica uvjerena kako će joj referenca razmjene u životopisu biti dobar dodatak kod budućih poslodavaca, i ojačati njene vještine: "Iako se nisam još prijavila za posao, vjerujem da će biti dobar dodatak budući da mogu navesti razmjene kao izvor stjecanja raznih potrebnih vještina (komunikacija, rad u internacionalnom okruženju i sl.)"

Lesenciuc i Codreanu se kasnije navode definicije efikasnosti individue: "Dakle, učinkovitost ovisi o sposobnosti pojedinca da generira predviđeni rezultat interakcijom u danom okruženju (Chen, Starosta, 2008: 217). Takva se vještina gleda bilo kao način aktiviranja znanja kroz učenje, kao socijalizacija predispozicija pojedinca (White, 1959: 297-333), ili tako što se razvija vani referentnog sustava formirajućom ulogom." (Ibid, 134).

Studentica Filozofskog fakulteta, koja je se u slobodno vrijeme bavi pitanjima socijalne uključenosti i volontira u školi yoge, ističe kako su joj iskustva razmjene pomogla pri prijavi za posao: "Osjećala sam se otvorenijom za komunikaciju s različitim dobnim skupinama, samopouzdanje u koordinaciji pojedinih projekata, na razgovorima za posao mogla sam obrazložiti važnost volontiranja i sudjelovanja mladih u izvanškolskim aktivnostima i volonterskim akcijama."

Još jedna studentica Filozofskog fakulteta koja je i volonterka Erasmus studentske mreže Rijeka dijeli svoje iskustvo, te ta kako su razmjene u njenom slučaju znatno utjecale na motivaciju: "Kao prvo utjecaj na samopouzdanje, i onda na upornost i češće se onda traži posao u inozemstvu(ili dodatne prakse i programe obrazovanja i usavršavanja)".

Važnost stjecanja međunarodnih poznanstava i različitih načina rada prepoznala je studentica Ekonomskog fakulteta, upravo kroz *Youth Exchange* na temu nezaposlenosti mladih: "*Networking* mi je pomogao da upoznam ljude iz raznih *branša* zanimanja i da odlučim u kojem smjeru nastavim potragu za poslom i planove za budućnost".

Student Tehničkog fakulteta kaže kako mu je razmjena pomogla da stekne uvid u rad drugih studenata u svom području zanimanja te se tako uspio odvažiti i okušati na poslu van svoje zemlje: "Bilo mi je lakše prijaviti se za posao izvan Hrvatske i imao sam više samopouzdanja jer sam uvidio da ljudi u drugim zemljama nisu ništa bolji inženjeri, štoviše često su i lošiji od hrvatskih."

U djelu *Education that provides basis for stabile life* u izvještaju *Young Generations for the New Balkans Vision 2030: Towards Alternative Horizons* kritički se sagledava pristup obrazovanja i praktičnog rada na području zapadnog Balkana. Takvim pristupom se problematizira i vrši istraživanje među studentima s ciljem ispitivanja njihovog zadovoljstva studiranjem, a autori ovako obrazlažu svoje razloge za istraživanje te tematike: "Prva stvar koju treba pravilno riješiti u obrazovnim sustavima u regiji je uzastopno prelazak s jedne na drugu obrazovnu razinu bez praktičnog korištenja znanja i upoznati se s tržištem rada prije završetka sveučilišta. Brojevi kažu da je četvrtina studenti u sjevernoj Makedoniji lažiraju svoju obveznu praksu tijekom studiranja, i nažalost ovo vrijedi i za ostale zemlje regije." (International Institute for Peace et al. 2019:10)

International Institute for Peace, Karl-Renner-Institut i Austrian Institute for International Affairs nastavljaju: "To je djelomično zbog nedostatka pripreme, ali i zbog nedostatka povezanosti između akademskih kurikuluma, potreba tržišta rada i privatni sektor općenito. (Ibid)

Pozitivniji ton je zamjetan kod ispitanika u istraživanju provedenom među studentima Sveučilišta u Rijeci što daje naslutiti kako su zadovoljni povratnom informacijom i reakcijama dobivenim od strane poslodavaca, kako su sljedeći studenti naveli:

"Utjecaj je naravno pozitivan. Mislim da za poslodavce sudjelovanje na razmjenama zvuči vrlo pozitivno i znači i određenu dozu snalažljivosti, sposobnosti timskog rada, mogućnosti komunikacije u međunarodnom okruženju..."

"Poslodavci pokazuju interes o projektima i očigledno je da je sudjelovanje u Erasmus+ projektima hvale vrijedno iskustvo prilikom traženja posla."

"Smatram da su dobijeni certifikati korisni, koji su se pri pronalasku posla pokazali kao dodatna podrška diplomi s ekonomskog fakulteta"

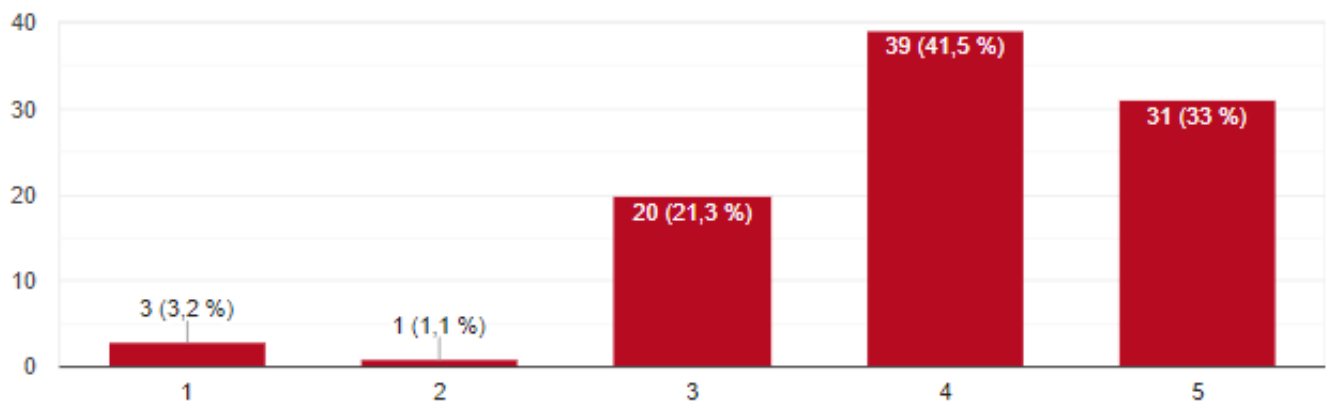
Studentica diplomske razine Filozofskog fakulteta koja je sudjelovala na nizu razmjena na teme ekološka osviještenost, poduzetništvo, novinarstvo, digitalni alati i ljudska prava daje svoj stav: "Osobno smatram da je velik utjecaj, kada bi se zamislila u poziciji poslodavca

sigurno bi mi osobe koje su bile na razmjenama imale prednost, ali to podrazumijeva da su poslodavci upućeni u značaj razmjena što ćemo vidjeti ako jesu u nekoj bližoj budućnosti."

Kritički stav u austrijskom istraživanju je potkrijepljen ocjenama: "Razočaravajuće je to iako iznad 90 posto mladih sudjeluju u visokom obrazovanju, ocjenjuju ga s niskih 2,62 na skali od 1-5, u skladu s time također nisu zadovoljni vještinama koje stječu iz obrazovnog sustava i njihovom poklapanju zahtjevima privatnog sektora i tržišta rada." (Ibid)

U sljedećem grafičkom prikazu je vidljivo kako su studenti Sveučilišta u Rijeci dali svoje ocjene vještina koje su stekli na razmjenama i njihovu korisnost kod prijava za posao.

Kako bi ocijenili korisnost usvojenih vještina pri prijavama za posao (1-nisu uopće korisne, 2-nisu korisne, 3-niti su ne korisne niti korisne, 4-korisne su, 5-iznimno su korisne)

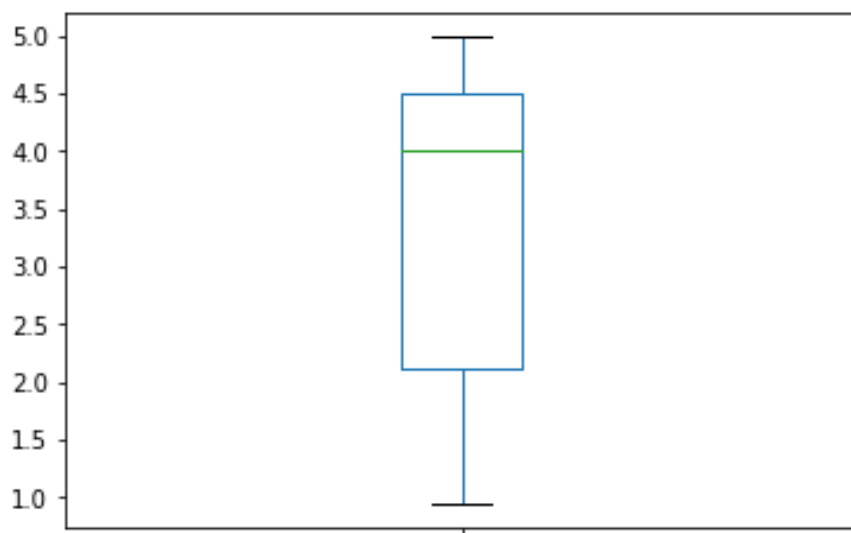
Slika 9: Ocjena usvojenih vještina pri prijavama za posao

Troje je ispitanika odnosno 3.2% zaključilo kako vještine s razmjena pri prijavama za posao *nisu uopće korisne*, dvoje ili 1.1% je reklo da *nisu korisne*, njih dvadeset ili 21.3% da *niti su ne korisne niti korisne*.

Kao *korisne* vještine je ocijenilo 41.5% (N=39) ispitanika, a 33% (N=31) ispitanika je vještine ocijenio da su *iznimno korisne*.

74.5% (N=70) je, prema tome, ocijenilo usvojene vještine kao korisne pri prijavama za posao. Kao usporedba, da su korisne usvojene vještine i povezane s obrazovanjem ocijenilo je riječ 88.3% (N=83). Između te dvije skupine pitanja se tada radi o razlici od 13.8% (N=13), tako da su usvojene vještine i povezanost s obrazovanjem dobile više ocjene.

Prosječna ocjena sva 94 odgovora iznosi 4, što je vidljivo iz sljedećeg prikaza:

Slika 10: Ukupna ocjena korisnosti usvojenih vještina pri prijavama za posao

Iz izvještaja objavljenog 2020., a koji se odnosi na razdoblje 2019. za program Europske snage solidarnosti izneseni su podaci o sudjelovanju i benefitima programa: "Za mlade ljude program promiče osobni razvoj, aktivno uključivanje u društvo i zapošljivost. 83% volontera koji je

sudjelovao u aktivnostima korpusa solidarnosti u izvješću kaže da su stekli dodatne vještine i znanja za koja misle da će biti korisne u njihovoj budućoj karijeri." (European Commission 2020:11).

U usporedbi s odgovorima dobivenima u ovom upitniku na uzorku Sveučilišta u Rijeci, koji su sudjelovali na razmjenama mladih, ocjene 4 (*korisne su*) i 5 (*iznimno su korisne*) čiji ukupan iznosi je 74.5% (N=70%) se razlikuje za 8.5 % manje ispitanika koji su se izjasnili kako smatraju vještine korisnima u daljnjem usavršavanju i da će im pomoći u zaposlenju.

7.3. ZNANJE STRANOG JEZIKA PRIJE I NAKON RAZMJENE

Izražavanje i jasnoća poruke su ključ dobre komunikacije, pa tako i u istraživanju koje su proveli Meral Melek Ünver i Murat Dogan Sahin u svojoj studiji *An Exploration of the Effectiveness of a Language Proficiency Test for Student Mobility* govore o rezultatima svog istraživanja i povratnoj informaciji koju su dobili od studenata: "Bez obzira na vještine koje su prioritet u rezultatima studenata, gotovo su svi naglasili važnost dobrog poznavanja gramatike i vokabulara jer bi to znanje pružilo jezične vještine koje bi spriječile iskrivljavanje svih drugih jezičnih oblika; doprinjeo bi povećanju razumijevanja kao i točnosti i tečnosti." (Ünver, Sahin 2017:165)

Jezične kompetencije i njihovo znanje se također spominju kao važna motivacija za sudjelovanje u razmjenama, te usavršavanje prvog stranog jezika, najčešće engleskoga, kako ispitanica kaže: "Poboljšanje prezentacijskih vještina, korištenje stranog jezika, pristup i odnos s ljudima, smisao za inicijativu, novi pristup učenju, smanjeni strah od nepoznatog."

Da razmjene nužno ne poboljšavaju znanje stranog jezika, već samo lakoću govorenja studentice Filozofskog fakulteta:

"Mislim da su mi razmjene omogućile da lakše razgovaram na stranom jeziku, ali nisu nužno poboljšale znanje."

"S obzirom da se radilo o razmjeni od dva tjedna, nisam značajni unaprijedila svoje znanje stranog jezika."

"Prije razmjene smatrala sam da je znanje stranog jezika zadovoljavajuće, međutim problem je bio što nisam bila opuštena kada bi se pronašla u situacijama koje bi zahtijevale da govorim. Razmjene su mi pomogle da se opustim u govoru i da zapravo na taj način osvjestim da bi trebala biti sigurna u svoje poznavanje stranog jezika. Razmjena mi je podigla samopouzdanje."

Shu-Jing Wu i suradnici u svojoj studiji *Exploring College Student's Perspectives on Global Mobility during the COVID-19 Pandemic Recovery* iz 2020. obrazlažu značaj jezika u procesima međunarodnih razmjena i pri snalaženju u okolišu gdje je potrebno raditi u okruženju gdje se traži znanje stranog jezika: "Djelatnost stranih jezika, posebno engleskog, smatra se presudnom u kontekstu globalizacije i internacionalizacije." (2020:4)

Wu i suradnici nastavljaju kako se još uvijek ne prepoznaje značaj međunarodnih studenata što je prije svega očitovano teškim pronalaskom kolegija koji se izvode na engleskom jeziku pri visokim učilištima: "Iako se jezični zahtjevi znatno razlikuju među zemljama koje sudjeluju u globalnim programima mobilnosti za studente, rijetkost je da države podržavaju integraciju međunarodnih studenata nudeći besplatnu nastavu na engleskom jeziku." (Ibid)

Primjer studentice koja je uz svoj studij na svom visokom učilištu u neformalnom okruženju dobila dodatan poticaj i kompetencije za izražavanje na stranom jeziku kojeg i studira: "Znanje engleskog jezika je bilo dobro budući da sam studirala taj jezik, ali nakon razmjene se puno poboljšalo jer sam tijekom 5 tjedana pričala isključivo engleski pa sam nesvjesno počela razmišljati na engleskom, koristiti nove fraze, razvijati humor na drugom jeziku."

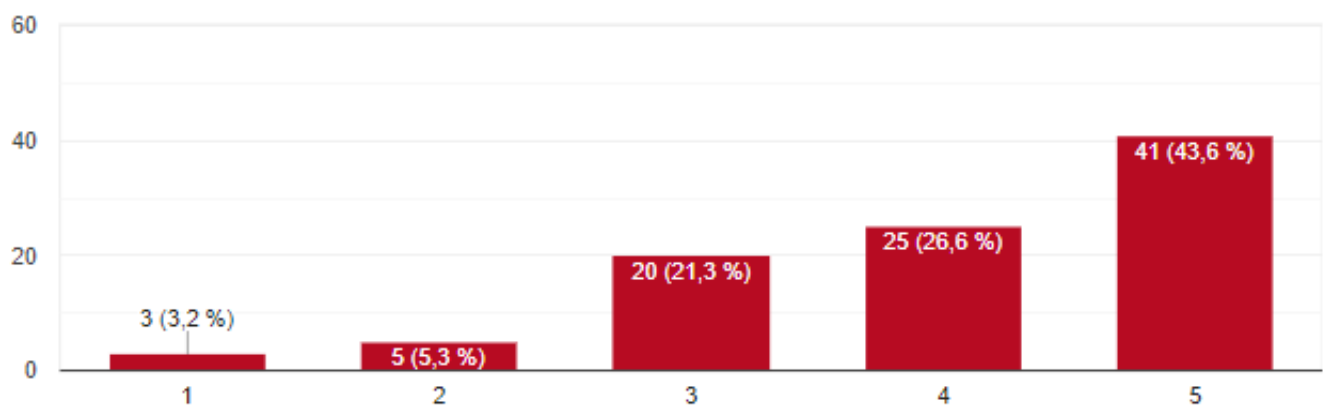
Za mogućnost sudjelovanja na mobilnosti preko visokog učilišta i prijavljivanje na natječaj koji raspisuje Sveučilište u Rijeci, potrebno je imati zadovoljavajuću minimalnu razinu od B2 Engleskog jezika. Što bi značilo da student mora biti samostalan pri izražavanju u pisanju i govoru, te slušanju i razumijevanju sugovornika. Mobilnost preko sveučilišta traje semestar ili cijelu akademsku godinu u svrhu redovnog studiranja i polaganja kolegija ili pak u svrhu obavljanja stručne prakse, kako je objašnjeno: "(...) zahtjev za određenom razinom znanja na engleskom jeziku može postati prepreka za dobivanje potpora ili pristup visokoškolskim ustanovama. U tim se slučajevima jezik koristi kao ekskluzivno sredstvo regulacije." (Ibid)

Kako situacija nikada nije idealna i da su uvijek moguće prepreke i nakon ispunjavanja uvjeta za razmjenu govori studentica: "Moje znanje engleskog se pogoršalo. Naime, s obzirom na to da su sudionici bili iz raznih zemalja i raznih dobnih skupina i s različitim znanjem engleskog morala sam koristiti jednostavniji vokabular."

Za razliku od Erasmus+ razmjena za preko visokih sveučilišta za čiju potporu treba odgovarajuće znanje stranog jezika, najčešće engleskoga, za kratkotrajne razmjene poput *Youth Exchange* i *Trainig Course* nije potrebna potvrda o razini znanja jezika.

Na kratkotrajnim Erasmus+ razmjenama se uvijek daje puna podrška i razumijevanje za sudionike koji nisu toliko slobodni pri interakciji s drugim sudionicima i sudjelovanju u aktivnostima i slobodnom programuna engleskom jeziku. Također, velika je zastupljenost različitih zemalja, pa je isto tako i različitost izražavanja osjetna, kako je na vlastitom primjeru osjetila i studentica Filozofskog fakulteta: "Prije razmjene smatram kako je moje znanje engleskog jezika bilo na visokoj razini, dok nakon čak smatram kako se djelomice i smanjilo, znam da je to kontradiktorno, no okruženost sa različitim oblicima engleskog me malo odvušla od "pravilne" uporabe".

Kako bi ste ocijenili razinu utjecaja razmjene na vaše znanje stranog jezika (1-nema utjecaja, 2-neznatan utjecaj, 3-srednja razina utjecaja, 4-utjecaj u velikoj mjeri, 5-iznimno velik utjecaj)

Slika 11: Razina utjecaja razmjene na znanje stranog jezika

Troje je ispitanika odnosno 3.2% ocjenilo kako *nema utjecaja* razmjene na njihovo znanje stranog jezika, petero ili 5.3% ispitanika da je *neznatan utjecaj*, dvadeset ispitanika ili 21.3% da je *srednja razina utjecaja*.

26.6 % (N=25) sudionika je reklo kako je *utjecaj u velikoj mjeri* razmjene na znanje stranog jezika, a najveći postotak 43.6% (N=41) kako ima *iznimno velik utjecaj*.

Ukupna prosječna ocjena je 4.1 što ukazuje da **H5** (*Studenti nakon razmjene imaju više znanja stranog (engleskog) jezika*) je potkrijepljena.

8. KULTURNA RAZMJENA

Na sudionicima je bilo da opišu svoje viđenje kulturne razmjene između sebe i drugih sudionika.

Pokasić i suradnici u svojoj studiji *Erasmus+ kao instrument poticanja međunarodne suradnje i razvitka kulturne svjesnosti studenata* žele pojasniti sve segmente motivacije studenata pri sudjelovanju na Erasmus razmjenama, a posebno su se posvetili aspektu kulture. Referirajući se na Merino i Avello iz 2014. godine i njihovo poglavlje *Contrasting intercultural awareness at home and abroad* 2014. godine navode: "(...) kulturnu svijest najbolje je moguće razviti tijekom boravka u stranoj zemlji i tijekom izlaganja stranom jeziku. Uvjeti u kojima se ljudi osjećaju strancima, pa su prisiljeni sudjelovati u nekoj interakciji s ljudima s drugačijom kulturnom pozadinom, što posljedično razvija kulturnu svijest." (Pokasić et al. 2019:542)

Jedna od studentica kaže kako je taj trenutak kulturne razmjene za nju posebno bio važan u slobodnom programu te kroz interakciju i upoznavanje s drugim sudionicima razmjene, a pri tome spominje i sudionike iz udaljenih krajeva: "O ovome bi mogla pisati stranice i stranice. Upoznala sam ljude iz kultura s kojima nikad nisam imala kontakt, poput Saudijske Arabije ili

Južnog Sudana. Kulturna se razmjena najviše događala u onom neformalnom dijelu projekta, kada bi se navečer sjelo i družilo uz različite priče."

Odgovor jedne od sudionica se istaknuo po tome što uz želju za upoznavanje drugih kultura, ona ovdje naglašava i svoju kulturu, te se podrazumijeva kako bi i njena kultura trebala doći do izražaja: "Razvoj mekih vještina, edukacija, upoznavanje novih ljudi, multikulturalnost (upoznavanje novih kultura i predstavljanje vlastite kulture), izlazak iz zone komfora, poboljšanje stranog jezika, pomaganje drugima, snalaženje u novom prostoru".

Doticaj s drugim kulturama budi zanimanje i volju za učenjem, a snalažljivost i prilagodba u novim situacijama su uz otvorenost jedne od ključnih karakteristika koje mladim ljudima pomažu da uspiju u novom okruženju, tako da se Pokasić sa suradnicima referira na Jones koji spominje: "Sam kontakt s ljudima koji pripadaju različitim kulturama, zajedno s razvijenom sviješću, dovodi do dubljeg i više prilagođenog znanja, perspektiva i ponašanja pojedinca, s obzirom na činjenicu da počinju propitivati svoje svakodnevne postupke, uspoređujući ih s onima drugih kultura i konačno prilagoditi svoje načine u komunikaciji (Jackson 2010:41)." (Ibid)

Pokraj radionica i treninga koje su sastavni dio svake razmjene, organizatori, ujedno domaćini, rezerviraju jedan dan koji je posvećen obilasku mjesta u kojem se sve odvija, upoznavanje lokalnih obrta, razgledavanje kulturnih i prirodnih bogatstava: "Druženje s domicilnim stanovništvom i ostalim sudionicima Erasmus projekta pomogli su mi u upoznavanju i shvaćanju drugih kultura, upoznavanje ljudi s različitom rasom, vjerom i vrijednostima što mislim da me obogatilo za cijeli život i navelo da budem otvorenija osoba."

Susretanje s lokalnim stanovništvom, ispitivanje njihova mišljenja i učenje iz prve ruke o stanju u zemlji kojoj se želi volonterski dati doprinos, česta je praksa kojom se sudionici razmjene pripremaju za rad u određenoj zemlji, kako je navedeno u godišnjem izvještaju o Erasmus+ programu za 2019. godinu, izdanom 2020. godine od strane Europske komisije: "Izgradnja zajednice (*Community building*) jedan je od temeljnih elemenata programa Europske snage solidarnosti, jačajući solidarnost kao ključ vrijednosti, povećavajući interes mladih za stvaranje smisla za doprinos društvu i pružanje pomoći, kao i njegovanje Europskog identiteta svakog sudionika." (European Commission 2020:26).

Beate Vasbø kasnije nastavlja referirajući se na Trompenaars (1993) i Hall (1976) te njihove slikovite usporedbe kulture pri kojima se želi dati značaj svim aspektima koji nas okružuju u pojedinoj zajednici, i aspektima koji utječu na pojedinca, činjenice koje su nam ponekad očite i kulturno definirane, i s druge strane obilježja na koja zaboravljamo da pripadaju kulturi: "(...) usporediti kulturu s lukom koji možemo ljuštiti sloj po sloj; ili usporediti kulturu s ledenim brijegom u kojem vrh pokazuje vidljive artefakte, dok dio ispod razine mora predstavljati sve nevidljive stavove i vrijednosti koji utječu na našu komunikaciju i ponašanje." (Beate Vasbø 2013:85)

Ova ispitanica je također upoznala različite slojeve kulture, običaja i ponašanja, a prema njoj su razmjene dobar uvid u druge kulture. Navedeno joj je pomoglo u shvaćanju kako su svi mladi neovisno o tome gdje se nalaze ujedinjeni u nekim od načina svoga razmišljanja: "Upoznala sam pretežito kulture ljudi sa Cipra, iz Grčke, Španjolske i Italije. Pod kulturom ljudi više mislim o njihovim običajima, navikama, hrani i slično. Ponašanje i razmišljanje se u principu ne razlikuje mnogo - mogu zaključiti da većina mladih koji se odluče na razmjenu razmišljaju podjednako te su sličnog mentaliteta, razmišljanja i odgoja."

Ivan Cifrić s odsjeka za Sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu se u svom članku *Raznolikost kultura kao vrijednost* osvrće na društvenu zadaću kulture kao je ovdje da poradi na dijalogu različitih skupina društva: "Odgovor društva na unutarnje probleme bio je multikulturalizam (Mesić, 2006), tj. smanjenje isključivosti a povećanje tolerancije i snošljivosti između kulturnih različitosti u društvu i mita o «melting potu» (Gelfert, 2002):22-24) koji jamči jedinstvo i homogenost društva." (Cifrić 2007:186)

Cifrić nastavlja u istome tonu te sada dolazi do izražaja pomirbeni ton i uloga kulture u tome: "Europa je na problem kulturnih i nacionalnih konflikata reagirala s aktualiziranjem vrijednosti iz povijesti koje jamče stabilnost, homogenost i identitet nacionalne zajednice." (Ibid)

Također, razmjene mladih utječu na stavove i kulturnu inteligenciju sudionika kojima se time razvija osjećaj razumijevanja i pripadnosti, prije svega Europskom identitetu, a ovisno o drugim zemljama koje sudjeluju i pripadnost jednom 'globalnom selu': "Ja sam bila u Austriji, tako da mi nismo nešto značajno različiti, ali normalno da razlika postoji. Sviđa mi se što na razmjeni jako puno naučiš o tuđoj kulturi i drugačijem načinu življenja. Na primjer ja

sam se družila i sa dosta drugih kultura i religija, ne samo austrijancima, tako da naučiš koje stvari možeš reći, koje ne. Mislim da je to bitno i za kasnije u životu, u obrazovanju i poslu."

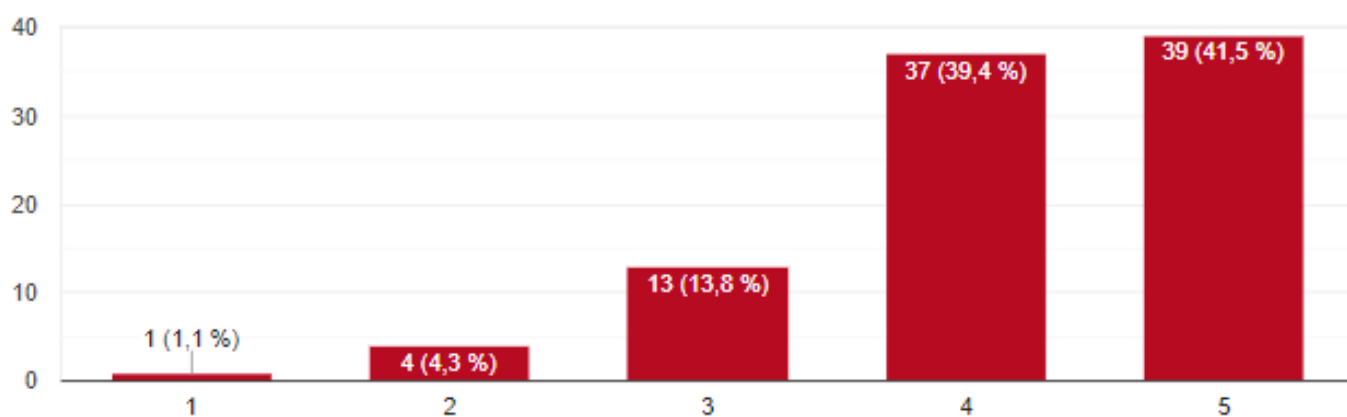
Norveška psihologinja, neuroznanstvenica i profesorica neuropsihologije sa Sveučilišta u Oslu, Kristin Beate Vasbø se u svom radu *Intercultural Learning Across Contexts* referira se na Brian Titley, irskog profesora na Pedagoškom fakultetu sveučilišta Lethbridge koji tvrdi kako: "(...) vrijeme je da se ukloni europski interkulturalni trening iz onoga što antropolog Ulf Hannerz opisuje kao 'industriju sprečavanja kulturnog šoka' (1992: 251)." (Beate Vasbø 2013:85)

Koncept kulturnog šoka je prisutan kada se radi o dolasku u područje druge kulture, gdje se od sudionika očekuje brza prilagodba i sposobnost "učenja u hodu", a kroz učenje i zanimanje za druge kulture dolazi do prilagodbe: "Upoznala sam ljude iz različitih krajeva svijeta i njihove običaje, jezik, prehrambene navike, razgovarala o ljudskim pravima u njihovoj zemlji, počela suosjećati zbog političkih ne prilika u njihovoj zemlji, osvijestila da smo svi na jedan način veoma slični, ali i različiti. Naučila sam brojne nazive nacionalnih jela, naučila nove gradove i pomeke strane riječi novih jezika."

Nadalje se Beate Vasbø referira na Titley (2008) i Hannerz (1992) koji tvrde da je: "(...) konvencionalni dio teorije i istraživanja interkulturalne komunikacije u kojem se kultura doživljava kao predvidljiva i nepromjenjiva. Takva se perspektiva kulture odvija unutar različitih teorija i modela koji kulturu doživljavaju kao vrstu mentalnog programiranja (e.g. Hofstede, 1994)" (Ibid).

Ova ispitanica naglašava važnost druženja i kvalitete interakcije, kojom dolazi do razmjene stajališta i perspektiva mladih ljudi, koji imaju priliku progovoriti o svojoj zemlji, i time iz prve ruke dati drugima uvid o stanju u svojoj zemlji, te kako oni te situacije doživljavaju: "Upoznali smo različite kulture, imali smo organizirane večere i slične *evente* gdje je svaka zemlja ima svoja obilježja što je bilo zanimljivo, ali naravno tek neformalnim druženjem i upoznavanjem osoba i uspoređivanjem primjerice načina kuhanja, izlaženja, razmišljanja i sl. vide se prave razlike (živjeli smo svi skupa u domu) sto smo svi dobro prihvatili"

Kako bi ste ocijenili razinu kulturne razmjene između vas i drugih sudionika programa (1-nema razmjene, 2-niska razina razmjene, 3-osrednja razina razmjene, 4-visoka razina razmjene, 5-iznimno visoka razina razmjene)

Slika 12: Razina kulturne razmjene između sudionika na razmjeni

Jedan je ispitanik odnosno 1.1% odgovorilo da *nema razmjene*, 4 ispitanika ili 4.3% da se dogodila *niska razina razmjene*, a trinaest ispitanika ili 13.8% je odabralo ocjenu tri koja kazuje *osrednja razina razmjene*.

Sličan postotak su dobile ocjena 4 i 5, odnosno *visoka razina razmjene* i *iznimno visoka razina razmjene* sa 39.4% (N=37) i 41.5% (N=39).

H4 (*Studenti će najviše istaknuti socijalne vještine kao poboljšane tijekom razmjena*) se sa ovime podudara jer uz visok stupanj kulturne razmjene, korespondira i visoka razina interakcije među sudionicima projekta. Tako je **4.16** ukupna prosječna ocjena razine kulturne razmjene.

Socijalne vještine zastupljene su u 92.6% (N=87) i *veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova* od 83% (N=78) među ispitanicima, dva su tipa vještina koje je izabralo najveći postotak ispitanika, te su upravo one omogućile dođe do upoznavanja sudionika.

8.1. UTJECAJ RAZMJENE NA STAV SUDIONIKA PREMA DRUGIM ZEMLJAMA I KULTURAMA

Poglavlje *Intercultural Learning for Pupils and Teachers: A Good Practice Case Study from an Erasmus+ Project* u knjizi *Rethinking Teacher Education for the 21st Century: Trends, Challenges and New Directions* iz 2019. autorica Elisa Briga, oslanjajući se na David A. Kolb, ističe: "Interkulturalna kompetencija stječe se kroz proces cjeloživotnog učenja, a najbolje se razvija svjesno, planiranim i olakšanim iskustvenim učenjem (Kolb, 1984)". (Briga 2019:330)

Programi razmjene koji podržavaju cjeloživotno učenje i stjecanje kompetencija kroz neformalno i informalno učenje žele na iskustveni način, a putem primjera i aktera iz svakodnevnoga života, približiti koncepte i teorije koje se tim putem trebaju naučiti. Usmena predaja i interaktivne igre jedan su od primjera kojima se vježba pamćenje sudionika i vještina metode primjene novih znanja, kako jedna od ispitanica kaže: "Utjecalo je jako, jer jedna stvar je nešto učiti iz knjiga, a drugo je doživjeti to iskustvo na vlastitoj koži. Ponekad sam se čak uvjerala da mnogo stvari koje naučimo formalnim obrazovanjem zapravo nisu potpuno istinite."

Elisa Briga nastavlja citirajući Y. Amir iz 1998. koja pak od vještina i interakcije prelazi na koncept interkulturalnog učenja koje je, uz usvajanje novog teorijskog znanja, važan aspekt pri razmjenama: "Zapravo, izloženost i interakcija s ljudi različitih kulturnih pripadnosti ne podrazumijeva, a kamoli jamči, interkulturalno učenje (...). Do sada je sektor neformalnog obrazovanja ima najjače iskustvo u olakšavanju obrazovnog procesa koji rezultira razvojem interkulturalne kompetencije." (Ibid)

Kako je Y. Amir upotrijebio riječ *izloženost* i *stjecanje novih interkulturalnih kompetencija*, ispitanica progovara o identitetu i njegovom utjecaju:

"Shvatila sam koliko nas kultura određuje kao osobe, koliko može biti važna u očuvanju vlastitog identiteta, ali i koliko nas nepotrebno razdvaja i ponekad čini da druge doživljavamo drugačijima ili čudnima. Osjećam se neizmjereno obogaćeno što sam upoznala ljude različitih vjerskih, spolnih i drugih opredjeljenja jer sam na taj način pomicala i svoje granice shvaćanja

društvenih okvira koji su nam nametnuti. Imati svoju kulturu je prekrasan i važan osjećaj koji nam treba služiti da se međusobno upoznajemo, ali nas ne bi trebao podijeliti."

Unaprijed konstruirano viđenje neke kulture ili individue iz razloga što pripadaju određenom podneblju, geografskom položaju, povijesti ili nekom drugom kriteriju često se javlja zbog netočnih reprezentacija ili ustaljenih mišljenja, no neka od tih viđenja se pokaži kao točnima, a primjeri ispitanica nam iz prve ruke opisuju kakvo je njihovo iskustvo:

"I dalje imam stereotipe, ali lakše se mogu sprijateljiti s ljudima iz cijelog svijeta. Najbolja stvar je da sam upoznala daleke kulture s drugih kontinenata."

"Razmjena priča i upoznavanjem druge kulture kroz ljude obogatila sam vlastito percipiranje svijeta u potpunosti. Isto tako dogodio se osjećaj bliskosti prema tim kulturama samim time što poznajem ljude koji joj pripadaju."

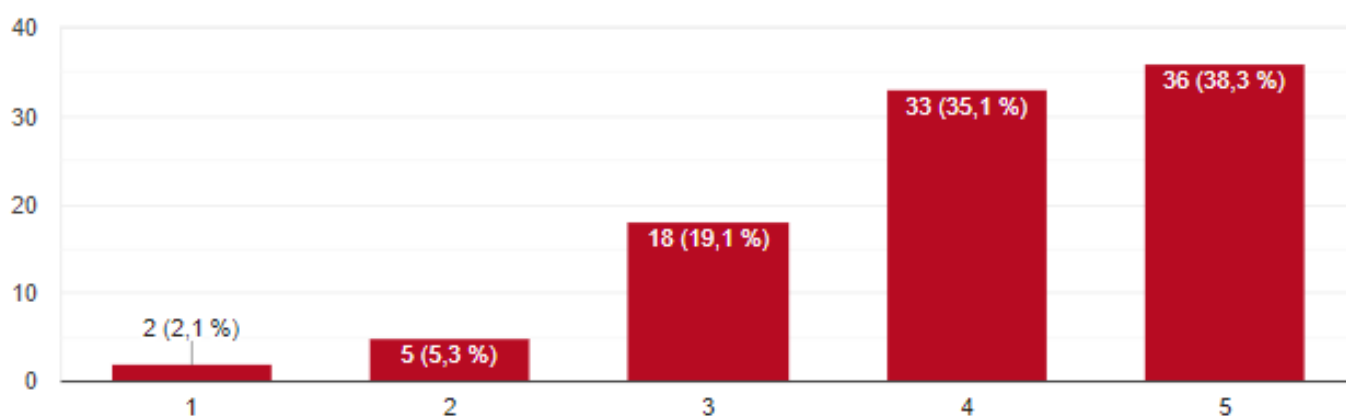
Wu se sa suradnicima osvrće na sve tipove i slojeve društva koje proteže od sociologije do geografije: "Teorije mobilnosti posebno kombiniraju socijalna, prostorna i antropološka istraživanja, okupljajući "neke od čisto društvenih" zabrinutosti sociologije (nejednakost, moć, hijerarhije) s "prostornim" zabrinutostima geografije (teritorija, granica, razmjera) i "kulture" brige antropologije i medijskih studija (diskursi, prikazi, sheme), dok svaki utječe na relacijsku ontologiju su-konstitucije predmeta, prostora i značenja" (Wu et al 2020:3).

"Nakon Erasmusa moji vidici su se jako proširili. Bez obzira na kulturu i zemlju iz koje dolazimo najbitnije je biti čovjek. Sada ne mogu biti okružena ljudima kojima smeta tuđa boja kože, tuđa religija ili zemlja. Svih gledam nakon tog iskustva kao ljude od kojih možeš puno naučiti. Smatram da je svaka zemlja posebna na svoj način."

"Definitivno više poštujem i cijenim svoju zemlju jer koliko god se žalili, u Hrvatskoj živimo jako dobro kada se usporedimo s nekim drugim zemljama svijeta, kao

npr. Bangladesh, Indija itd i zapravo mi je Erasmus mobilnost omogućila da upoznam i vidim više."

Kako biste ocijenili u kojoj mjeri se promijenila vaša svijesti o drugim ljudima, zemljama i kulturama (1-promjene nema ili je neznatna, 2-promjena u načinu promatranja drugih, 3-promjena u načinu razmišljanja, 4-promjena u načinu ponašanja, 5-znatno aktivnije djelovanje u društvu.

Slika 13: Promjena svijesti sudionika razmjena o drugim ljudima, zemljama i kulturama

Dvoje je ispitanika ili 2.1% ocijenilo da *promjene nema ili je neznatna*, petero ispitanika odnosno 5.3% je reklo kako postoji *promjena u načinu promatranja drugih*, te osamnaest ispitanika ili 19.1% je zamjetilo da se dogodila *promjena u načinu razmišljanja*.

35.1% (N=33) kazuje da se na njih odnosi *promjena u načinu ponašanja*, a 38.3% (N=36) kaže kako *znatno aktivnije djeluje u društvu*.

Prosječna ocjena za promjena svijesti o drugim ljudima, zemljama i kulturama iznosi **4**. Vezano na vještine *bolje shvaćanje europskih vrijednosti* 61.7% (N=58) i *metode učenja i usvajanje novih znanja* 57.4% (N=54).

9. DISEMINACIJA PO POVRATKU S RAZMJENE

Jeste li po završetku projekta trebali napraviti diseminaciju?	Broj sudionika (%)
Da	24 (25.5%)
Ne	70 (74.5%)

Tabela 12: Provođenje diseminacije po povratku sa razmjene

Još je Ronald Reagan u vodiču *One Friendship at a Time: Your Guide to International Youth Exchange. International Youth Exchange--A Presidential Initiative* dao upute kako evaluirati iskustvo razmjene i kolika je važnost biti dobar ambasador mobilnosti: "Nakon povratka s programa razmjene, iskreno ga procijenite. Recite prijateljima, kolegama iz škole i školskim vlastima o svom iskustvu. (...) izrazite reakcije na program i nemojte se ustručavati istaknuti i prednosti i nedostatke." (1984:16).

Mladi nakon svojih razmjena postaju neslužbeni promotori mobilnosti kojima je zadatak dijeliti svoje iskustvo i biti inspiracija i primjer drugima da se odvaže na isto: "Nakon povratka u Hrvatsku, ukratko sam izložila teme o kojima se raspravlja na projektima te koje od tih tema bi se mogle doticati i nas, tj. što bi se moglo primijeniti u našoj maloj udruzi."

Praktični radovi i svjedočanstva o razmjenama su uobičajena praksa pomoću kojih se želi približiti cijeli doživljaj mobilnosti: "Izrada vide-a, postovi na društvenim mrežama, prezentacije prijateljima i obitelji, dijeljenje slika i prepričavanje iskustava, nošenje majice s nazivom projekta."

Transparentno prikazivanje podataka i vjerodostojnost iskustva stečenih na razmjeni doprinose kredibilitet samog procesa i inicijativa koje rade na izgradnji i procesu osamostaljenja mladih ljudi, podizanja svijesti i širenju znanja o načinima potpora, a zatim i financiranja: "(...) s obzirom na otvorene izvore podataka i porast razine tehničke pismenosti,

proizvodnja i širenje vizualizacija podataka od strane građana ili aktivista predstavlja oblik građanskog angažmana odozdo prema gore. Takvo odozdo prema gore perspektivu ističu D'Ignazio & Bhargava (ovaj svezak). Ovi suradnici tvrde da je širenje vizualno-numeričke pismenosti presudno za omogućavanje ne elitnim članovima društva da naprave vlastite kontra hegemonске vizualizacije podataka." (Nærland 2020:68).

10. USPOREDBA SVIH REZULTATA ISPITANIH VJEŠTINA I KOMPETENCIJA

Tvrđnje kojima se želi potvrditi povezanost vještina s nekim od uvjeta	1	2	3	4	5	Ukupno	\bar{x}	SD
Kako bi ocijenili korisnost usvojenih vještina i povezanost s vašim obrazovanje	0 (0%)	0 (0%)	11 (11.7%)	39 (41.5%)	44 (46.8%)	94 (100%)	4.35	0.68
Kako bi ocijenili korisnost usvojenih vještina pri prijavama za posao	3 (3.2%)	1 (1.1%)	20 (21.3%)	39 (41.5%)	31 (33%)	94 (100%)	4	0.93
Kako bi ste ocijenili razinu utjecaja razmjene na vaše znanje stranog jezika	3 (3.2%)	5 (5.3%)	20 (21.3%)	25 (26.6%)	41 (43.6%)	94 (100%)	4.02	1.07
Kako bi ste ocijenili razinu kulturne razmjenu između vas i drugih sudionika programa	1 (1.1%)	4 (4.3%)	13 (13.8%)	37 (39.4%)	39 (41.5%)	94 (100%)	4.16	0.90
Kako biste ocijenili u kojoj mjeri se promijenila vaša svijesti o drugim ljudima, zemljama i kulturama	2 (2.1%)	5 (5.3%)	18 (19.1%)	33 (35.1%)	36 (38.3%)	94 (100%)	4.02	0.99

Tabela 13: Usporedba svih rezultata ispitanih vještina i kompetencija

\bar{x} = aritmetička sredina

SD = standardna devijacija

U tablici broj 13 su prikazane vrijednosti svih pitanja iz upitnika koje su uključivale ocjene od 1 do 5. Ta je evaluacija izražena u brojevima, odnosno koliko je svaka ocjena zastupljena među ispitanicima, a zatim je sve navedeno izraženo u postocima (unutar svake od skupina). Zatim je izračunata aritmetička sredina iz koje je vidljiv prosječan broj, odnosno prosječna ocjena unutar svakog pitanja na uzorku od 94 ispitanika. Kako bi se zaključila bliskost tih odgovora, zadnja je izražena vrijednost u tablici standardna devijacija: "Aritmetička sredina daje nam broj koji se često u teorijskom i praktičnom pogledu smatra najbližim podacima. S druge strane, standardna devijacija kaže nam kolika je ta bliskost. Što je s manji, to je x bliži podacima. Ako je $s = 0$, sve vrijednosti su iste, a x je jednak svim vrijednostima" (Tadić 2017:2).

Najveća prosječna ocjena od 4.35 je dobivena izračunom odgovora na prvo pitanje gdje se trebala zaključiti *korisnost usvojenih vještina i povezanost s obrazovanjem* ispitanika, pa je prema to najmanje standardna devijacija 0.68

Također, je izraženo najveće zadovoljstvo na tom pitanju jer niti jedan ispitanika nije odabrao ocjenu 1 (*nisu uopće korisne*) i 2 (*nisu korisne*).

Najveća je devijacija izražena na pitanje *Kako bi ste ocijenili razinu utjecaja razmjene na vaše znanje stranog jezika*, a iznosi 1.07, tako da su aritmetičkom sredinom od 4.02 u najmanjoj mjeri izražena pojedinačna ocjena. Iz tablice je vidljivo, usporedbom s drugim skupinama pitanja kako se u ovoj skupini pojavljuje najveći promjer ocjena 1 i 2. U ukupnom postotku unutar svoje skupine ocjene 1 (*nema utjecaja*) i 2 (*neznatan utjecaj*) iznose 8.5 % (N=8).

Najmanja aritmetička vrijednost 4 na pitanja za *korisnost usvojenih vještina pri prijavama za posao*, a standardna devijacija je 0.93.

Iz ovoga se može reći kako studenti Sveučilišta u Rijeci prosječno visokim ocjenama od 4 do 4.35 ocijenili usvojene vještine pri razmjenama.

11. ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem su sakupljeni odgovori studenata Sveučilišta u Rijeci. Kroz svoje odgovore su izrazili vlastita iskustva i razmišljanja o iskustvima koja su stekli tijekom razmjena za mlade, a najčešća tri oblika razmjene su bili Razmjena za mlade (Youth Exchange), Tečaj osposobljavanja (Training Course) i Europske snage solidarnosti (European Solidarity Corps). Ovaj upitnik je rađen u svrhu ispitivanja korisnosti Erasmus razmjena za mlade, u kojima sudionici nemaju uvijek ograničen dobni prag ili kada je riječ o programu Europske snage solidarnosti tada se radi o pragu od trideset godina.

Uzorkom su analizirane navike studenata i slobodno vrijeme, tako što se ispitalo jesu li studenti članovi neke udruge ili organizacije. Kroz taj dio analize se paralelno analizirala pripadnost fakultetu/sastavnici Sveučilišta u Rijeci, te se prva hipoteza (***H1** Studenti koji su aktivisti ili članovi neke udruge prije će se odlučiti za sudjelovanje na razmjenama*) time odbacila. Prevladava broj studenata koji nemaju svoje članstvo u udruzi, sa 66% (N=62).

Najveći broj ispitanika koji je dao potvrdne odgovore da su članovi neke udruge pohađa Filozofski fakultet 31.3% (N=10). Time je djelomično potvrđena druga hipoteza (***H2** Studenti koji studiraju na Filozofskom fakultetu ili na Akademiji primijenjenih umjetnosti skloniji su aktivizmu/članstvu u udrugama*) no, dio hipoteze o studentima Akademije primijenjenih umjetnosti ovdje nije potvrđen kako je tek 3.1% (N=1) studenata odgovorilo potvrdno na ovo pitanje. Također, nije moguće jasno potvrditi hipotezu o studentima Akademije primijenjenih umjetnosti jer od ukupnog broja ispitanika (N=94) tek jedan studira ondje.

Treća hipoteza (***H3** Većina studenata će sudjelovati na više od jedne razmjene*) ovime nije potvrđena jer je čak 66% (N=62). Preostalih 34% (N=32) je sudjelovalo na dvije ili više razmjena. Upitnik nije istražio daljnje planove studenata, i imaju li namjeru nastaviti se prijavljivati na programe razmjene mladih.

Iz upitnika je vidljivo kako je 92.5% (N=87) ispitanika, od ponuđenih odabralo socijalne vještine koje su stekli/unaprijedili tijekom svoje razmjene. Četvrta hipoteza (***H4** Studenti će najviše istaknuti socijalne vještine kao poboljšane tijekom razmjena*) je ovime potkrepljena. Sljedeća vještina koju su ispitanici birali je *veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova* u 83% (N=78) slučajeva.

Visok stupanj kulturne razmjene, korespondira i visoka razina interakcije među sudionicima projekta. Tako je **4.16** aritmetička razine kulturne razmjene, a standardna devijacija je **0.90**

26.6 % (N=25) sudionika je reklo kako je *utjecaj u velikoj mjeri* razmjene na znanje stranog jezika, a najveći postotak 43.6% (N=41) kako ima *iznimno velik utjecaj*.

Ukupna prosječna ocjena je 4.1 što ukazuje da **H5** (*Studenti nakon razmjene imaju više znanja stranog (engleskog) jezika*) je potkrijepljena. Premda je većina studenata u svojim odgovorima istaknula kako su ponekad svoju razinu jezika trebali prilagoditi razini znanja sugovornika, koja je, prema njihovom mišljenju bila nešto niža od njihove vlastite. Iz toga zaključuju kako se njihovo znanje nije značajno promijenio, ali se svakako povećala svijest ispitanika i način izražavanja što je bio puno slobodniji. Što je, također, potvrđeno podacima dobivenim na pitanje o vještinama koje su poboljšane tijekom razmjene, i najvećim postocima i zastupljenošću među socijalnih vještina 92.5% (N=87) i veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova 83% (N=78).

Pri sastavljanju upitnika nisu uključena pitanja kojima bi se istražili izvori iz kojih su studenti saznali za mobilnost i projekte na kojima su se odlučili sudjelovati. Mogućnosti jesu da su čuli iskustva svojih kolega na fakultetu ili potražili informacije na internetu - putem društvenih mreža ili DiscoverEU Portal-a. Također, nisu dobiveni konkretni primjeri o tome kako su isti implementirali naučeno na razmjenama i kako su zapravo iskoristili znanje. Navedeno ostaje pretpostavka da su se dalje aktivnije uključili u projekte za mlade, započeli pisanje vlastitog projekta ili bili treneri na nekim radionicama unutar Erasmus+ programa.

U upitniku je uključen uzorak studenata Sveučilišta u Rijeci, a u gradu Rijeci je također aktivno Veleučilište u Rijeci, koje nije bilo svrstano u upitnik, tako taj uzorak skupine studenata nije ispitan a samim time ni stavovi studenata.

12. POPIS LITERATURE

1. Allais, Stephanie, (2012), Will skills save us? Rethinking the relationships between vocational education, skills development policies, and social policy in South Africa, *International Journal of Educational Development*, Vol. 32, 632–642.
2. Amandolare, S., Chambers, J., & Shaviro, C. (2020). (Rep.) (Dvorkin E., Bowles J., & Gallagher L., Eds.). Center for an Urban Future. doi:10.2307/resrep21895
3. Artić, M, (2009), Prema novom iskustvu slobodnog vremena: slobodno vrijeme kao izvorište kritičke svijesti. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 281-295. <https://hrcak.srce.hr/41407> 13-12-2020
4. Bandura, Albert., Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning, *EDUCATIONALPSYCHOLOGIST*, 28(2), 117-148 Copyright © 1993, Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Preuzeto s: [https://www.itma.vt.edu/courses/tel/resources/bandura\(1993\)_self-efficacy.pdf](https://www.itma.vt.edu/courses/tel/resources/bandura(1993)_self-efficacy.pdf) 20-12-2020
5. Beate Vasbø, Kristin., (2013), Intercultural Learning Across Contexts, *International Electronic Journal of Elementary Education*, 2013, 6(1), 83-94. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053788.pdf> 13-12-2020
6. Brandenburg et al., (2015), Mobility Matters: the ERASMUS Impact Study, *INTERNATIONAL HIGHER EDUCATION*, No. 82, 5-7
7. Briga, E., (2019), Intercultural Learning for Pupils and Teachers: A Good Practice Case Study from an Erasmus Project. In Kowalczyk-Walędziak M., Korzeniecka-Bondar A., Danilewicz W., & Lauwers G. (Eds.), *Rethinking Teacher Education for the 21st Century: Trends, Challenges and New Directions* (pp. 329-339). Opladen; Berlin; Toronto: Verlag Barbara Budrich. doi:10.2307/j.ctvpb3xhh.25 14-12-2020
8. Bryła, Paweł, (2014), Self-Reported Effects Of And Satisfaction With International Student Mobility: A Large-Scale Survey Among Polish Former Erasmus Students, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 191, 2074 – 2082

9. Cifrić, I., (2007). RAZNOLIKOST KULTURA KAO VRIJEDNOST. *Socijalna ekologija*, 16 (2-3), 185-214. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/17238> 13-12-2020
10. Dolga et al., (2014), Erasmus Mobility Impact On Professional Training And Personal Development Of Students Beneficiaries, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volumen (191), 1006 – 1013
11. Dulma et al., (2016), Non-formal Education as a Factor in Civilizational
12. Development of Educational Space Subject in the Cross-Border Region, *INTERNATIONAL JOURNAL OF ENVIRONMENTAL & SCIENCE EDUCATION*, Vol. 11, No. 18, 11097-11117
13. Erasmus, J. Charlene, (2006), Developing Reflective Practice Skills Through the Use of a Road Map, *Journal of Family and Consumer Sciences Education*, Vol. 30, No. 2, 57-65
14. Erdei, Alexa Luca., Káplár-Kodácsy, Kinga., (2020), International Student Mobility at a Glance Promising Potential and Limiting Barriers of Non-traditional Mobility, Desk Research Report, ELTE Eötvös Loránd University Department of Erasmus+ and International Programmes, Budapest.
15. European Commission., Erasmus+ Annual report 2019, (2020), Publications Office of the European Union, Luxembourg. Preuzeto s: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/30af2b54-3f4d-11eb-b27b-01aa75ed71a1/language-en> 20-12-2020
16. European Commission., European Solidarity Corps Annual report 2018/2019, (2020), Publications Office of the European Union, Luxembourg. Preuzeto s: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d6b7ad55-3f4f-11eb-b27b-01aa75ed71a1/language-en> 20-12-2020
17. Fombona et al., (2014), The Motivational Factor of Erasmus Students at the University, *International Education Studies*, Vol. 6, No. 4, 1-9

18. Gunbayıl, İlhan i Vezne, Rabia., (2016), OPINIONS OF TEACHERS ON ERASMUS+ KEY ACTION 1: A CASE STUDY, International Journal on New Trends in Education and Their Implications, International Journal on New Trends in Education and Their Implications, International Journal on New Trends in Education and Their Implications, Vol. 7, 1-12
19. International Institute for Peace, Karl-Renner-Institut, & Austrian Institute for International Affairs. (2019). *Young Generations for the New Balkans Vision 2030: Towards Alternative Horizons* (pp. 9-11, Rep.). OIIP - Austrian Institute for International Affairs. doi:10.2307/resrep22270.7 13-12-2020
20. Ledić, Jasminka., Čulum, Bojanka., (2010). Učenje zalaganjem u zajednici - integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (1), 71-88. <https://doi.org/10.3935/rsp.v17i1.897> 13-12-2020
21. Lesenciuc, Adrian., Codreanu, Aura., (2012), INTERPERSONAL COMMUNICATION COMPETENCE: CULTURAL UNDERPINNINGS, Journal of Defense Resources Management(Vol. 3, Issue 1), Regional Department of Defense Resources Management Studies Brasov, Rumunjska
22. Levano-Francia et al., (2019), Digital Competences and Education, Journal of Educational Psychology - Propósitos y Representaciones, v7 n2 p579-588 May-Aug, <https://eric.ed.gov/?q=competences&id=EJ1220548> 13-12-2020
23. Ljubić Klemše, Nataša., (2017), Međunarodni projekti u kontekstu stavova učitelja o cjeloživotnom učenju i usavršavanju, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, No. 11
24. Mady, Callie., Arnott, Stephanie., (2010), Exploring the “Situation” of Situational Willingness to Communicate: A Volunteer Youth Exchange Perspective, *Canadian Journal of Applied Linguistics*, 13(2), 1–26. Retrieved from <https://journals.lib.unb.ca/index.php/CJAL/article/view/19882> 13-12-2020

25. Mapping mobility in European higher education: Volume I: Overview and trends, (2011), Brussels: A study produced for the Directorate General for Education and Culture (DG EAC), of the European Commission.
26. Moldikova, Irina., (2013), Changes in tertiary education and student mobility in Hungary. In Glorius B., Grabowska-Lusinska I., & Kuvik A. (Eds.), *Mobility in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement* (pp. 191-214). Amsterdam: Amsterdam University Press.
27. Nærland, T. (2020). The political significance of data visualization: Four key perspectives. In Engebretsen M. & Kennedy H. (Eds.), *Data Visualization in Society* (pp. 63-74). Amsterdam: Amsterdam University Press. doi:10.2307/j.ctvzgb8c7.10
28. Onorati, Giovanna Maria i Bednarz, Furio., (2010), Learning to become an intercultural practitioner: The case of lifelong learning intensive programme Interdisciplinary Course of Intercultural Competences, *US-China Education Review*, Vol. 7, No. 6, 54-62
29. Plavšić, Marlena i Diković, Marina., (2015), STUDENTS' PLANS FOR LIFELONG LEARNING AND TEACHING, *Quality, Social Justice and Accountability in Education Worldwide*, Vol. 13, 339-344
30. Pokasić et al., (2019), Erasmus+ kao instrument poticanja međunarodne suradnje i razvitka kulturne svjesnosti studenata, *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, Vol. 21 No. 2.
31. President's Council for International Youth Exchange, Washington, DC.; Consortium for International Citizen Exchange, Washington, DC, (1983), *One Friendship at a Time: Your Guide to International Youth Exchange. International Youth Exchange--A Presidential Initiative.*, *Consumer Information Center, Pueblo, CO 81009 (Order No. 512n, free)*. <https://eric.ed.gov/?q=youth+exchanges&id=ED251396> 13-12-2020
32. Rimac et al., (2019), Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT VI za Hrvatsku, Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

33. Roga et al., Internationalization of Higher Education: Analysis of Factors Influencing Foreign Students' Choice of Higher Education Institution, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* Vol. 213, 925 – 930
34. Smith, Ee. i Perks, S., (2006), TRAINING INTERVENTIONS NEEDED FOR DEVELOPING BLACK MICRO-ENTREPRENEURIAL SKILLS IN THE INFORMAL SECTOR: A QUALITATIVE PERSPECTIVE, *SA Journal of Human Resource Management*, Vol.4, No. 1, 17-26
35. Souto-Otero et al., (2013), Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program, *American Educational Research Association*, Vol. 42, No. 2 (MAR 2013), pp. 70-77
36. Tadić, Tvrtko. "ARITMETIČKA SREDINA I STANDARDNA DEVIJACIJA." *Poučak*, vol. 18, br. 69, 2017, str. 10-24. <https://hrcak.srce.hr/189779>.
37. European Commission. The Erasmus Impact Study: Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions, (2014), Luxembourg: Publications Office of the European Union
38. Vural et al., (2013), Learning with different cultures in high education; an LLP Erasmus intensive programmed "Cultural Layers of Public Space", *Procedia - Social and Behavioral Sciences* Vol. 89, 418 – 421
39. Wu, Shu-Jing et al, (2020), Exploring College Student's Perspectives on Global Mobility during the COVID-19 Pandemic Recovery, Special Issue "COVID-2019 Impacts on Education Systems and Future of Higher Education" <https://www.mdpi.com/2227-7102/10/9/218>, 13-12-2020
40. Ünver, Meral Melek; Sahin, Murat Dogan, (2017), An Exploration of the Effectiveness of a Language Proficiency Test for Student Mobility, Online Submission, *European Journal of Foreign Language Teaching* v2 n2 p158-169 <https://eric.ed.gov/?q=student+exchanges&pg=3&id=ED580819> 13-12-2020

13. PRILOZI

Neformalno obrazovanje studenata

Sveučilišta u Rijeci stečeno sudjelovanjem u razmjenama mladih

Ovaj upitnik je sastavljen u svrhu istraživanja* za potrebe pisanja diplomskog rada.

Upitnik je namijenjen sadašnjim/nekadašnjim studentima Sveučilišta u Rijeci koji su sudjelovali na Erasmus plus razmjenama tipa Youth Exchange, Training Course, European Solidarity Corps, itd.

Hvala na pomoći i sudjelovanju!

*svi podaci će biti isključivo korišteni za potrebe istraživanja *Obavezno

1. Spol *

Označite samo jedan oval.

Muško

Žensko

Ostalo

2. Dob *

Odgovor treba biti napisan brojkom

3. Mjesto prebivališta *

Mjesto, grad

4. Trenutno postignuti stupanj obrazovanja *

Označite samo jedan oval.

preddiplomski

diplomski

postdiplomski

5. Fakultet/sastavnica Sveučilišta u Rijeci *

Označite samo jedan oval.

Odjel za biotehnologiju

Odjel za informatiku

Odjel za matematiku

Akademija primijenjenih umjetnosti

Ekonomski fakultet

Fakultet zdravstvenih studija

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Filozofski fakultet

Građevinski fakultet

Medicinski fakultet

Pomorski fakultet

Pravni fakultet

Tehnički fakultet

Učiteljski fakultet

6. Hobiji kojima se bavite *

7. Jeste li aktivist ili član neke udruge? *

Označite samo jedan oval.

Da

Ne

8. Ako je odgovor na prethodno pitanje "DA" ukratko opišite svoj rad

Motivacija i iskustvo odlaska na Erasmus razmjene

9. U kojim ste tipovima kratkih Erasmus plus razmjena sudjelovali *

Moguće je odabrati više odgovora. Odaberite sve točne odgovore.

Youth Exchange

Training Course

European Solidarity Corps/ European Voluntary Service

Ostalo _____

10. Opišite motivaciju za sudjelovanje u Erasmus plus razmjenama *

11. Broj razmjena na kojima ste do sada sudjelovali *

Odgovor treba biti napisan brojkom

12. Teme razmjena *

13. Izaberite sve navedene kompetencije koje ste po vašem mišljenju poboljšali zahvaljujući sudjelovanju na Erasmus razmjenama *

Moguće je odabrati više odgovora

- Metode učenja i usvajanja novih znanja
- Logičke vještine i lakše rješavanje problema
- Socijalne vještine
- Prezentacijske vještine
- Digitalne kompetencije
- Smisao za inicijativu i poduzetništvo
- Veće samopouzdanje i lakše prihvaćanje izazova
- Znanje o europskim projektima
- Bolje shvaćanje europskih vrijednosti
- Ostalo: _____

14. Ukratko opišite usvojene vještine koje ste stekli na razmjenama i povezanost s vašim obrazovanjem *

15. Kako bi ocijenili korisnost usvojenih vještina i povezanost s vašim obrazovanjem (1-nisu uopće korisne, 2-nisu korisne, 3-niti su nekorisne niti korisne, 4-korisne su, 5-iznimno su korisne) *

Označite samo jedan oval.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
nisu uopće korisne	☐	☐	☐	☐	☐	iznimno su korisne

16. Ukratko opišite kakav je utjecaj vještina koje ste stekli na razmjenama pri prijavama i pronalasku posla. *

17. Kako bi ocijenili korisnost usvojenih vještina pri prijavama za posao 1-nisu uopće korisne, 2-nisu korisne, 3-niti su ne korisne niti korisne, 4-korisne su, 5-iznimno su korisne *

Označite samo jedan oval.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
nisu uopće korisne	☐	☐	☐	☐	☐	iznimno su korisne

18. Ukratko objasnite vaše znanje stranog jezika prije i nakon razmjene. *

19. Kako bi ste ocijenili razinu utjecaja razmjene na vaše znanje stranog jezika (1-nema utjecaja, 2-neznatan utjecaj, 3-srednja razina utjecaja, 4-utjecaj u velikoj mjeri, 5-iznimno velik utjecaj) *

Označite samo jedan oval.

	1	2	3	4	5	
nema utjecaja	☐	☐	☐	☐	☐	iznimno velik utjecaj

20. Opišite kulturnu razmjenu između Vas i drugih sudionika. *

21. Kako bi ste ocijenili razinu kulturne razmjenu između vas i drugih sudionika programa (1-nema razmjene, 2-niska razina razmjene, 3-osrednja razina razmjene, 4-visoka razina razmjene, 5-iznimno visoka razina razmjene) *

Označite samo jedan oval.

	1	2	3	4	5	
--	---	---	---	---	---	--

nema razmjene

iznimno visoka razina razmjene

22. Ukratko opišite kako je iskustvo razmjene utjecalo na Vaš stav i viđenje drugih zemalja i kultura. *

23. Kako biste ocijenili u kojoj mjeri se promijenila vaša svijesti o drugim ljudima, zemljama i kulturama (1-promjene nema ili je neznatna, 2-promjena u načinu promatranja drugih, 3-promjena u načinu razmišljanja, 4-promjena u načinu ponašanja, 5-znatno aktivnije djelovanje u društvu *

Označite samo jedan oval.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
promjene nema ili je neznatna	☐	☐	☐	☐	☐	znatno aktivnije djelovanje u društvu

24. Jeste li po završetku projekta trebali napraviti diseminaciju? *

Označite samo jedan oval.

Da

Ne

25. Ako je odgovor na prethodno pitanje "DA" ukratko opišite diseminaciju projekta

14. POPIS TABELA

Tabela 1: Spol ispitanika.....	26
Tabela 2: Mjesto prebivališta ispitanika.....	28
Tabela 3: Stupanj obrazovanja.....	29
Tabela 4: Fakultet/sastavnica koju su pohađali/pohađaju ispitanici.....	30
Tabela 5: Ispitanici koji su aktivisti/članovi neke udruge i njihova pripadnost fakultetu/sastavnici Sveučilišta u Rijeci.....	32
Tabela 6: Studenti koji nisu aktivisti/članovi u nekoj udruzi.....	35
Tabela 7: Detaljna analiza svakog fakulteta/sastavnice Sveučilišta u Rijeci s obzirom jesu li ispitanici aktivisti/članovi neke udruge.....	37
Tabela 8: Tipovi kratkih razmjena na kojoj su ispitanici sudjelovali.....	38
Tabela 9: Broj razmjena na kojima su ispitanici sudjelovali.....	40
Tabela 10: Korelacija broja razmjena na kojima su sudjelovali ispitanici i do sada postignut stupanj obrazovanja.....	41
Tabela 11: Kompetencije ispitanika koje su stečene razmjenama.....	42
Tabela 12: Provođenje diseminacije po povratku sa razmjene.....	65
Tabela 13: Usporedba svih rezultata ispitanih vještina i kompetencija.....	67

15. POPIS SLIKA

Slika 1: Experiential learning circle (Kolb i Fry, 1975).....	11
Slika 2: The "reflective cycle" - Enhanced version (Gibbs, 1988).....	13
Slika 3: <i>Adaptation to ICIC of Illeris triangle</i> (Illeris, 2005., str.91).....	14
Slika 4: Fakultet/sastavnica koju su pohađali/pohađaju ispitanici.....	30
Slika 5: Ispitanici koju su aktivisti/članovi neke udruge i njihova pripadnost fakultetu/sastavnici Sveučilišta u Rijeci.....	33
Slika 6: Studenti koji nisu aktivisti/članovi u nekoj udruzi.....	35
Slika 7: Ocjena korisnosti usvojenih vještina i povezanost s obrazovanjem.....	48
Slika 8: Prosječna ocjena korisnosti usvojenih vještina i povezanost s obrazovanjem.....	49
Slika 9: Ocjena usvojenih vještina pri prijavama za posao.....	52
Slika 10: Ukupna ocjena korisnosti usvojenih vještina pri prijavama za posao.....	53
Slika 11: Razina utjecaja razmjene na znanje stranog jezika.....	56
Slika 12: Razina kulturne razmjene između sudionika na razmjeni.....	61
Slika 13: Promjena svijesti sudionika razmjena o drugim ljudima, zemljama i kulturama....	64

16. SAŽETAK

Uvod rada se bazira na pojašnjenju značaja neformalnog obrazovanja, i koja je dobrobit bavljenja dodatnim aktivnostima pored akademskog obrazovanja. Opisane su karakteristike Erasmus+ projekata i razmjena te Erasmus+ program kao dio programa cjeloživotnog učenja. Kako su vještine sastavni i neodvojivi dio ovakvih razmjena stoga su opisani tipovi vještina koji se mogu steći, ten a kraju i utjecaj iskustva na pojedinca. Stajališta autora su podržana navodima iz legislative i dokumenata Europske komisije, te položaj Republike Hrvatske unutar Erasmus+ programa. Rad se fokusira na student Sveučilišta u Rijeci koji su sudjelovali na razmjenama unutar Erasmus+ programa. Sastavljen je upitnik građen od kvalitativnih i kvantitativnih pitanje, i provedeno je istraživanje na uzorku nekadašnjih i sadašnjih studenata koji pohađaju neki od fakulteta ili sastavnica na Sveučilištu u Rijeci. Nakon prethodne teorijske podloge i uvida u legislative slijedi analiza provedenog istraživanja na 94 studenta Sveučilišta u Rijeci. Najprije su statistički analizirani osobni podaci o ispitanicima, zatim s obzirom jesu li aktivisti/članovi u nekoj udruzi, motivacija i iskustvo odlaska na Erasmus+ razmjene te broj razmjena na kojima su student sudjelovali. Posebno poglavlje analizira kompetencije i vještine stečene na razmjenama te njihovu povezanost s formalnim obrazovanjem, zatim utjecaj razmjena pri prijavama za posao te znanje stranog jezika prije i nakon razmjene. Važan naglasak je stavljen na kulturnu razmjenu sudionika razmjena.

Ključne riječi: Erasmus, razmjene, neformalno obrazovanje, vještine, kulturna razmjena

17. SUMMARY

The introduction to the paper is based on clarifying the importance of non-formal education, and what is the benefit of engaging in additional activities in addition to academic education. The characteristics of Erasmus + projects and exchanges and the Erasmus + program as part of a lifelong learning program are described. As skills are an integral and inseparable part of such exchanges, the types of skills that can be acquired are described, as well as the impact of experience on the individual. The views of the authors are supported by statements from the legislation and documents of the European Commission and the position of the Republic of Croatia within the Erasmus + program. The paper focuses on a student of the University of Rijeka who participated in exchanges within the Erasmus + program. A questionnaire composed of qualitative and quantitative questions was compiled, and a survey was conducted on a sample of former and current students attending some of the faculties or constituents at the University of Rijeka. After the previous theoretical background and insight into the legislation, an analysis of the conducted research on 94 students of the University of Rijeka follows. First, the personal data on the respondents were statistically analyzed, then considering whether the activists/members are in an association, the motivation and experience of going to Erasmus + exchanges and the number of exchanges in which the student participated. A special chapter analyzes the competencies and skills acquired in exchanges and their connection with formal education, then the impact of exchanges when applying for a job and knowledge of a foreign language before and after the exchange. An important emphasis is placed on the cultural exchange of exchange participants.

Keywords: Erasmus, exchanges, non-formal education, skills, cultural exchange